

MİMAR VE MÜHENDİSLER TARAFINDAN II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE İSTANBUL'DA YAYIMLANMIŞ İKİ DERGİ: *GÉNIE CIVIL OTTOMAN* (1910) ve *ZEITSCHRIFT FÜR TECHNIK UND INDUSTRIE IN DER TURKEI* (1916)*

Çetin Ünalın**

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde Türkler tarafından yayımlanan ilk gazete *Takvim-i Vekayi*'dir. 1831'de yayınlanmaya başlayan ve resmî niteliği nedeniyle devletin görüşlerini yansıtan bu haftalık gazetenin, Türkçe dışında Arapça, Ermenice, Farsça, Fransızca, Rumca baskıları da yapılmıştır. Resmi olmayan ilk Türkçe gazete, 1840'ta yayıma başlayan *Ceride-i Havadis*'tir. Bu gazete, devletten belli bir yardım aldığı için, bazı yazarlar tarafından yarı-resmi olarak kabul edilmiştir.¹ 1860'lardan itibaren gazetelerin yanı sıra, değişik alanlarda ihtisas yayınları da çıkmaya başlamıştır. Bu çerçevede, Osmanlı basınının ilk Türk meslek dergisi *Vekayi-i Tıbbiye* 1849'da, ikinci dergi olarak da Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin yayın organı olan *Mecmua-i Fünun* (Fenler Dergisi) 1862'da yayımlanmıştır.²

Osmanlı İmparatorluğu'nda yayınlanan yabancı dergiler

1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet, halk tarafından 'devr-i hürriyet' olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde çok partili rejime geçilerek, yılların bastırılmışlığına tepki olarak 10'a yakın parti, yüzlerce dernek kurulmuş, ülkenin her tarafında neredeyse genel grev denilebilecek kadar çok işçi hareketleri olmuş,³ 1910 yılına kadar 350'den fazla gazete ve dergi yayımlanmıştır.⁴

* **Teşekkür:** Dergileri yurtdışında büyük uğraşlarla bularak bana ileten Profesör Beyhan Karahan'a (New York Institute of Technology, School of Architecture and Design) ve Profesör Fahriye (Hazer) Sancar'a (Urban and Regional Planning College of Architecture and Planning University of Colorado); yurt içindeki sayıları bulan Dr. Serpil Özaloglu'na (Bilkent Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Öğretim Görevlisi); Fransızca'dan tercümelere yapan Sedvan Teber'e (Bilkent Üniversitesi, Kentsel Tasarım ve Peysaj Mimarisi Bölümü Öğretim Görevlisi); Almanca'dan tercümelere yapan Mimar Leyla (Akaydın) Özhan'a ve Osmanlıca metinleri okuyan Doç.Dr. Cüneyd Okay'a (İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi) teşekkür ederim.

** Mimar, ODTÜ, 1972.

¹ Cüneyd Okay, *Eski Harflerle Mühendislik Dergileri*, İstanbul 2004.

² Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.1, İletişim Yay., İstanbul 1985, s.112.

³ Şehmus Güzel, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İşçi Hareketi ve Grevler," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.3, İletişim Yay., İstanbul 1985, s.803.

⁴ Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.1, İletişim Yay. İstanbul 1985, s.126.

Osmanlı döneminde modern anlamda ilk mühendislik okulları Mühendishane-i Bahri-i Hümayun 1773'te ve Mühendishane-i Berri-i Hümayun 1795'te kurulmasına rağmen mimar ve mühendisler ilk ihtisas yayınlarını ancak 1909'da çıkarabilmişlerdir. Bunda, II. Meşrutiyet'in hürriyet havası ve bu ortamda örgütlenebilmeleri etkin olmuştur. Arap harflerinin terk edildiği 1928 yılına kadar, İstanbul'da eski harflerle üçü Osmanlı döneminde, üçü Cumhuriyet döneminde olmak üzere toplam altı adet mimarlık ve mühendislik dergisi yayımlanmıştır.

Osmanlı döneminde Arap harfleriyle yayınlanan dergiler, yayıncıları ve yayın süreleri aşağıda verilmiştir:⁵

- **Genç Mühendis**, Mühendis Mektebi İktisat Cemiyeti, Ocak 1909 - Temmuz 1914.
- **Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası**, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti, Ekim 1909 - Eylül 1910.
- **Mühendis Mektebi Mecmuası**, Mühendis Mektebi Talebe Teavün Sandığı, Nisan 1922 - Nisan 1923.

Cumhuriyet döneminde Arap harfleriyle yayınlanan dergiler, yayıncıları ve yayın süreleri ise şu şekildedir.⁶

- **Fen Âlemi**, Elektrik Mühendisi Mehmet Refik Bey, Ocak 1925 - Aralık 1926.
- **Türk Mühendisler Ocağının Fen Mecmuası** (*Revue technique de l'association des Ingénieurs Turcs*), Türk Mühendisler Ocağı, Ağustos 1925 - Ekim 1925.
- **Mühendis Mektebi Mecmuası** (*Revue de l'École des Ingénieurs*), Mühendis Mektebi Heyet-i Talimiyesi, Haziran 1927 - Kasım 1928 arasında Arap harfleriyle basılmıştır. Latin alfabesinin kabulünden sonra da yayın hayatına devam etmiş ve 1943'te okulun İstanbul Teknik Üniversitesi adını almasından sonra bu isimle yayımlanmıştır.

Osmanlı döneminde oldukça etkin, Fransızca yayın yapan bir basınının varlığından da söz edilebilir. Fransız Devrimi sırasında İstanbul'da yayınlanan ilk gazetecikler, Fransızca kaleme alınmıştı. Gerçek nitelikte Fransızca ilk gazete ise 1820'lerde İzmir'de yayımlanmıştır. 1860'dan itibaren hızla gelişen Türk basınına benzer şekilde Fransızca basın da gelişim göstermiş ve bu

⁵ Hasan Duman, *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)*, 3 cilt, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2000.

⁶ Hasan Duman, a.g.e, ve Cüneyd Okay, *Eski Harflerle Mühendislik Dergileri*, İstanbul 2004.

gelişim XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında doruğuna ulaşmıştır. 1908 devrimi, bu gelişmeye hızlandırıcı etki yapmıştır.⁷

1850'den sonra Fransızca, İtalyanca, Rumca, Ermenice ve Farsça olmak üzere 16'ya yakın gazete çıkmıştır. 1909 yılında yayınlanan *Revue du Monde Musulman* adlı dergiye göre, imparatorluk içinde çeşitli dillerde yaşamını sürdüren 700 süreli yayının 33'ü tamamen Fransızca, 52'si de kısmen Fransızca yayımlanmaktadır. XVIII. yüzyılın sonundan, son Fransızca günlük gazetenin yayın hayatını kapadığı 1971 tarihine kadar, 350 Fransızca gazete ve dergi yayımlanmıştır.⁸

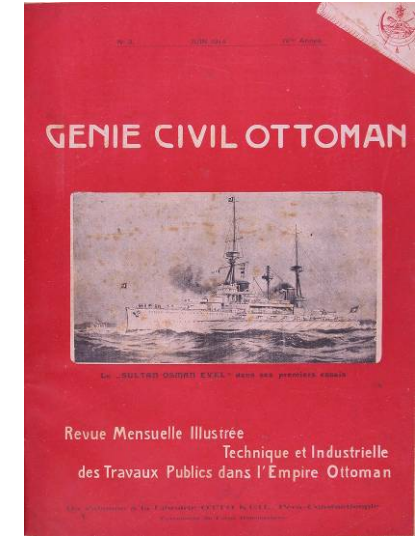
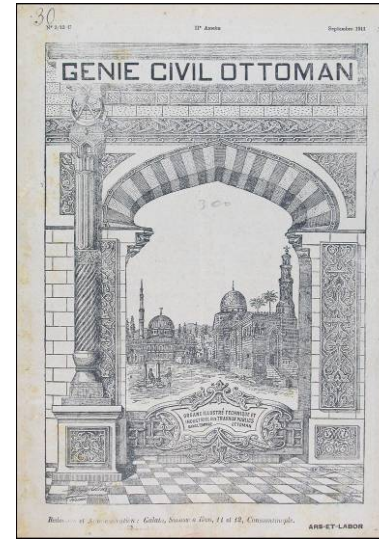
Batılılaşma ve reformlarla birlikte Fransızca, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ülkelerle iletişimini sağlayan; siyasetçiler, aydınlar ve seçkinlerin bilmesi gereken diplomasi ve kültür dili olmuş, ekonomik ve malî alanda da önemli bir yer tutmuştur. Osmanlı Bankası ve Düyûn-i Umumiye gibi kurumlar yayım ve yazışmalarını Fransızca olarak yapmış, İzmir ve İstanbul'a yerleşmiş olan Fransız kolonisi ise 10 000 kişi civarına ulaşmıştır. Bu dergiler, yayıncıları, amaçları ve hedeflediği kitleler açısından farklılıklar göstermektedir. Bunların tümü Fransız yanlısı olmasa da, unutmamalı ki Kurtuluş Savaşı'ndan önce Osmanlı İmparatorluğu, yarı koloni durumunda olup, Fransa'nın malî, ekonomik ve kültürel ağırlığının etkisindeydi. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu içinde Fransız basını, Fransız emperyalizminin ve varlığının sonucu olarak kendini göstermekteydi.

Ondokuzuncu yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nda, 'geleneksel' basın yanında, fikirleri, personeli ve sermayesiyle Türk olan, Fransızca bir basın da gelişmiştir. İlk resmî gazete olan *Takvim-i Vekayi*, 1831'de önce Fransızca olarak *Le Moniteur Ottoman* başlığı ile yayımlanmıştır. Daha sonra Jön Türk Devrimi ile birlikte, Ahmet Cevdet'in *İkdam*'ı gibi bazı Türk gazeteleri Fransızca nüshalar vermişlerdir. Aynı şekilde Ahmet Ağaoglu ve Celal Nuri tarafından canlandırılan *Jeune-Turc* de Fransızca yayınlanmaya başlamıştır. Genellikle devlet destekli yayınların büyük bir kısmı Osmanlı görüşlerini yabancılara, Levantenlere, Fransızca bilen diğer tebaasına ve dünyaya aktarmak için çıkarılmaktaydı.⁹

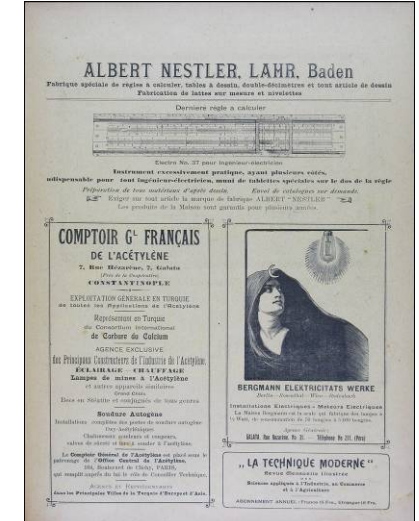
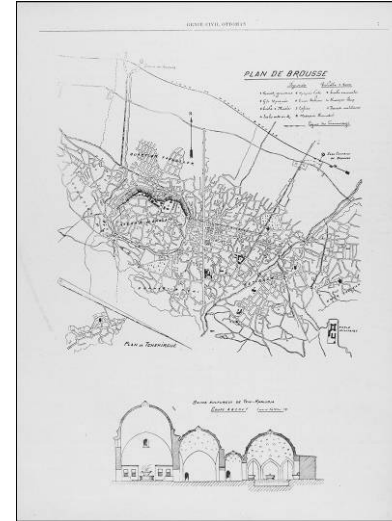
⁷ G. Groc, İ. Çağlar, *La Presse Française de Turquie de 1795 à nos Jours – Histoire et Catalogue*, Editions Isis, İstanbul 1985.

⁸ François Geogron, "Kemalist Dönemde Türkiye'de Fransızca Yayın Yapan Basına Toplu Bir Bakış (1919-1938)," *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.6, Sayı 17, Mart 1990 (Çev. Niyazi Öktem).

⁹ François Geogron, a.g.m.

Genie Civil Ottoman, Yıl 2, Sayı 3, Eylül 1911 ve Yıl 4, Sayı 3, Haziran 1914 (üstte); Bursa şehri planı ve bir reklam sayfası (altta)

Özellikle Mütareke'den (1922) sonra, bir Fransız propaganda gazetesinin kurulması ve Fransa'ya doğrudan bağlı olan bazı gazetelerin çıkartılması için çalışmalar yapıldığı da bilinmektedir. Osmanlı ülkesine yerleşmiş Avrupalı yabancılar ve Osmanlı tebaası gayrimüslim Levantenler, Ermeni ve Rumların katkıları ile ticari, kültürel, mesleki kaygılarla Osmanlı ve Avrupa arasında ilişkiler kurmak, bunları birbirlerine tanıtmak amacıyla da Fransızca yayınlar

yapmışlardır.¹⁰ Özetle, Fransız basını, ortaya koyduğu görüşler ve savunduğu menfaatler bakımından çeşitlilik göstermiş, bazıları yabancı güçlerin politikasını desteklerken bazıları da okurlarına Osmanlı'nın düşünce ve görüşlerini aktarmaya çabalamıştır.¹¹

Mimar ve mühendisler tarafından İstanbul'da yabancı dilde yayımlanan üç dergi

Fransızca, ağırlıklı olarak Osmanlı'nın teknik ve bilim dilidir ve bu dilde bazı mesleki dergiler de yayımlanmıştır. Bu çalışmamızda, II. Meşrutiyet döneminde İstanbul'da mimar ve mühendisler tarafından Fransızca olarak yayımlanan şu üç dergi ele alınmıştır: *Génie Civil Ottoman* (Fransızca); *Revue Technique d'Orient* (Fransızca) ve *Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei / Genie Civil Ottoman* (Fransızca, Almanca, Osmanlıca).

Genié Civil Ottoman (GCO)

Dış kapakta, derginin adı *Génie Civil Ottoman*¹² olarak belirtilmiş, alt başlık 'Revue Mensuelle Illustrée Technique et Industrielle des Travaux Publics dans l' Empire Ottoman' olarak verilmiştir. Bu başlıklar 'Osmanlı İnşaat Dünyası' ve 'Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Bayındırlık İşlerine ait Teknik ve Endüstriyel Resimli Aylık Dergi' olarak tercüme edilebilir. İç kapakta ise derginin, Türkiye'deki mimar ve mühendislerin organı olduğunu bildiren 'Organe des Ingénieurs et des Architectes en Turquie' ifadesi yer almaktadır. Dergi yönetim merkezi 'Sinasson Han, 11–12, Galata – İstanbul'dur.¹³

Aboneliği, İstanbul için 75 Para, yabancılar için yıllık 20 Frank (aylığı 2 Frank) olarak belirlenmiştir.

Fransızca olarak ve 16 ile 24 sayfa arasında çıkan, baskı kalitesi son derece iyi olan derginin 'Baş Redaktör'ü Mimar Alexandre M. Raymund'dur.¹⁴ Sorumlu Müdür olarak Hüseyin Nazmi'nin, danışman olarak Hercule Diamantopulo'nun ve Hukuk danışmanı olarak Avukat Georges Z.Fitilis'in (Paris) adı verilmiştir.

Derginin kapağında ay yıldızlı bir kurs ve üzerinde pergel, gönye, şakul gibi mimarlık, mühendislik aletlerinden ve sanayi dönemi sembollerinden oluşan bir amblem bulunmaktadır. Ancak dergi, içinde kuruluş haberleri ve

¹⁰ François Georgeon, a.g.m.

¹¹ François Georgeon, a.g.m.

¹² 'Osmanlı Dünyasında Mühendislik' anlamında bir başlıktır.

¹³ Dergideki tüm yazılarda İstanbul yerine Constantinople kullanılmıştır.

¹⁴ Bazı Fransızca yayınlarda Raymond olarak da geçmektedir.

tüzükleri verilen derneklerin kuruluş amaçları içinde geçen "kardeşlik" kelimesi ile birlikte düşünüldüğünde, o dönem oldukça yaygın görülen masonlukla bir ilişkisi olup olmadığı da sorgulanmalıdır. Dergi, Temmuz 1912'den önce F.Lceffler (Péra, Teke 581–588), bu tarihten sonra A.Trullet (Galata, Perşembe Pazarı No.29) tarafından basılmıştır.

Bu çalışmamız, Eylül 1911 (1911 yıl 2 ise 1910'da yayımlanmaya başladı?) ve Haziran 1914 tarihleri arasında aylık ve oldukça düzgün olarak yayımlanmış toplam 16 sayı üzerinde yaptığımız incelemeyi kapsamaktadır. Sayıların sadece iki tanesi Türkiye'de (Atatürk Kitaplığı, İstanbul); diğerleri ise New York ve Kolorado üniversitelerinde bulunmuştur.¹⁵ Türkiye'deki iki sayının (Eylül 1911 ve Haziran 1914) kapakları renklidir, diğerlerinin kapakları elimizde yoktur.

Türkiye'de bulabildiğimiz sayılardan en eskisi '2.Yıl, 3.Sayı, Eylül 1911' tarihli olmasına rağmen yurt dışından belirlediğimiz en eski sayı olan '2.Yıl, 2.Sayı'dır ve yurt içinden bulunan en eski sayıdan bir ay sonraki tarihi (Ekim 1911) taşımaktadır.

Benzer şekilde yurt içinde bulduğumuz son sayı '4.Yıl, 3.Sayı' Haziran 1914 tarihli iken, yurt dışında bulduğumuz '4.Yıl, 1.Sayı' Temmuz 1913 tarihini taşımaktadır. Aralarında sadece bir sayı olmasına rağmen yaklaşık bir yıllık bir süre vardır. Haziran 1914 tarihli son sayıda 'Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie' (Türkiye Mimar ve Mühendisler Cemiyeti) adlı bir derneğin kuruluş haberi ve tüzüğü yayımlanmıştır. Derginin bir süre yayın hayatına ara verdiği ancak yeni bir dernek kuruluşu ile yeniden yayın hayatına döndüğü düşünülebilir. Ancak diğer örnek ile birlikte değerlendirildiğinde aynı derginin yurtiçi, yurt dışında farklı zamanlarda ayrı ayrı yayınlandığı da akla gelmektedir. Zaten yurt içinden bulabildiğimiz dergilerle, yurt dışından bulabildiğimiz dergiler arasında özellikle başlıklarının harf karakterleri arasında farklılıklar vardır.

Tüm sayıların başlığında Organe des Ingénieurs et des Architectes en Turquie (Türkiye Mimar ve Mühendisleri Organı) yazısı bulunmasına rağmen, yurt içinden bulduğumuz Eylül 1911 tarihli ilk sayının başlığında bu ibare bulunmamaktadır. Bu başlangıçta böyle bir ibareyi yazmak istemediklerinden veya düşünemediklerinden olabileceği gibi yukarıda bahis ettiğimiz ikili yapıdan kaynaklanmış olabilir.

Yurt içinden bulabildiğimiz ilk sayı Eylül 1911 tarihli olup 2.Yıl, 3.Sayı olduğu belirtilmiştir. Yurtiçinden bulunan Ekim 1911, 2Yıl 2.Sayı'dır. Aylık düzenli çıktığı düşünülürse ilk sayısının Temmuz veya Eylül 1910 tarihinde

¹⁵ Stanford Üniversitesi Hoover Kitaplığı'nda da bir koleksiyon bulunmaktadır.

yayımlanmış olduğu söylenebilir. Bu önce yurtdışında yayına başladığı sonra zaman farkı ile yurtiçine getirildiğini de düşündürmektedir. Elimizdeki son sayı olan Haziran 1914 tarihli sayıdan (4.Yıl 3.Sayı) sonra, derginin ne kadar yaşadığını henüz bilmiyoruz.

Derginin Redaksiyon Komitesi, 18 ile 33 kişi arasında değişmektedir. Redaksiyon komitesinin tamamı inşaat, elektrik, ziraat, tarım, kimya, maden gibi farklı dallarda uzmanlaşmış mühendislerden ve mimarlardan oluşmaktadır. Hepsi yurt dışındaki üniversite ve yüksek okullardan mezun olmuşlardır. Bu listede (Yervant) Oskan Efendi gibi İstanbul'da doğmuş, Ermeni asıllı bir Osmanlı vatandaşı yanında, Nazif Bey El-Halidi, Arslan gibi Müslüman olduklarını tahmin ettiklerimiz, Aedonidis, İkiadis, Dhymadis gibi Rumlar bulunmaktadır (Ek1).

Revue Technique d'Orient (RTO)

Revue Technique d'Orient, 15 Eylül 1910'de yayın hayatına başlamıştır.¹⁶ Hangi tarihe kadar yayımlandığını bilmemekle beraber belirleyebildiğimiz son sayısı 'Yıl 4, Sayı 39, Mayıs-Haziran 1913'tür. Çizim, plan ve fotoğraf bakımından zengin olan dergi her ayın on beşinde, aylık olarak yayımlanmakta, sayfa sayısı 16-32 arasında değişmektedir. Dili Fransızca'dır. *Levant-Herald* matbaasında basılan derginin idare merkezi başlangıçta Galata'daki Adalet Han'dır. 1912'de yönetim Bâb-ı Ali Caddesi'ndeki Kahzamanzade Han'a taşınmıştır. Bu derginin de baş redaktörü gene mimar Alexandre M. Raymond'dur. Kapağında ise *Genie Civil Ottoman*'nin aynı, ancak mimarlık mühendislik sembolleri olmayan, sadece ay yıldızlı bir kurs ve altında bir Osmanlı İmparatorluğu haritası bulunmaktadır.

Dokuz kişilik yayın kurulu üyelerinin hepsi gayrimüslim Osmanlı tebaası veya yabancı uyruklu ve yurt dışındaki okullardan mezundur.¹⁷ P.Fouquiau dışında kalan L. Bihs, F. Bradatch, Loukidis et Serpieri, S. Oskan, S.Sagredo, S.Stassinopulos, A.C. Tsaliki adlı 7 üyesi aynı zamanda *Genie Civil Ottoman*'in da yayın kurulu üyesidir. Her iki derginin baş redaktörünün, yazarlarının bir kısmının, amaçlarının, hedef kitlerinin, kalitelerinin aynı olması *GCO* ile *RTO* arasında organik bir bağ olduğu düşündürmektedir. Ancak aynı tarihte yayına başlaması ve aynı dönemlerde yayımlanmasının nedeni dikkatle incelemeye değerdir.

Revue Technique d'Orient, diğerlerinden farklı olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nda bayındırlık işlerine girişmiş veya girişecek şirketlere ve

¹⁶ Feza Güneşin tarafından bu dergi üzerinde bir çalışma yapılmakta olduğundan, burada sadece diğer dergiler ile mukayese yapmamıza yardımcı olabileceğini düşündüğümüz ve büyük bir kısmını kendisinden aldığımız ön bilgilere dayandırdığımız kısa notlar verilmştir.

¹⁷ Yayın kurulu listesi için bkz. *RTO*, Yıl 1, Sayı 1, 15 Eylül 1910.

sermaye sahiplerine ücreti karşılığı, rapor, değerlendirme, inceleme ve her türlü proje hazırlama hizmeti şeklinde teknik danışmanlık hizmeti veren bir "Bilgi ve İnceleme Servisi" adlı büroya sahiptir. Böylece en iyi rekabet, kesinlik, sürat ve fiyat şartlarında her türlü sanatsal, teknik ve endüstriyel çalışmayı gerçekleştirerek sermaye sahiplerinin sorunlarına çözüm getirmeyi düşünmektedirler.

Revue Technique d'Orient, Yıl 1, Sayı 2, 15 Ekim 1910 (solda) ve *Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei (Genie Civil Ottoman)*, Sayı 1, Ekim 1916 (sağda).

Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei (ZTIT) / Genie Civil Ottoman

Derginin, kapakta büyük ve koyu puntolarla *Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei* (Türkiye Teknik ve Endüstri Dergisi) olarak verilen başlığının altında, daha küçük harflerle ve parantez içinde *Genie Civil Ottoman* yazısı yer almaktadır. Derginin dili ağırlıklı olarak Almancadır. Aynı sayı içinde, Fransızca ve Osmanlıca bölümler bulunmaktadır. Bazı yazılar her üç dilde yayımlanmışken, bazıları da Almanca, Fransızca ve/veya Osmanlıca olabilmektedir. Almanca kısımda derginin 'Internationalen Vereines der Ingenieure und Architekten des türkischen Reiches'in (Türk İmparatorluğu Uluslararası Mühendisler ve Mimarlar Birliği), Osmanlıcasında ise, 'Memalik-i Osmaniye Beynelmîlel Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin yayını olduğu belirtilmektedir. Osmanlıca bölümünde de dergi adı *Genie Civil Ottoman Gazetesi* olarak yazılmıştır. Sorumlu müdürü, *GCO*'da olduğu gibi Hüseyin

Nazmi'dir. Derginin yönetim merkezi, 'Beyoğlu'nda Cadde-i Kebir'de 455 numarada Otto Kiel Kitabevi'dir.

Derginin ilk sayısı Ekim 1916 tarihini, bizim ulaşabildiğimiz 8.ci sayısı ise Mayıs 1917 tarihini taşımaktadır. Derginin ne zamana kadar yayımlandığı bilinmemektedir. Bu derginin künyesini okuyamamakla beraber içeriği, hedef kitle, Fransızca isminin *Génie Civil Ottoman* olması, aynı kişinin sorumlu müdürlüğü yürütmesi gibi nedenlerle daha önce bahis ettiğimiz iki dergi ile bağları olduğu düşünülebilir. İlk iki dergi Fransızca iken, bunun Almanca ağırlıklı olması Alman hükümeti ile gelişen ilişkilerimiz ve I. Dünya Savaşı'ndaki ittifakımız ile gerekçelendirilebilir.

Dergilerin Ortak Yanları

Her üç derginin amaçları ufak farklılıklarla aynıdır. Kendi söylemleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik kalkınmasına bir derginin sınırları elverdiğince en güçlü şekilde katkıda bulunmak, ülkedeki teknik ve endüstriyel gelişmeleri dikkatle izlemek, öngöründe bulunmak, karşılaşılabilecek problemleri uzman gözüyle dile getirmektir. Sanayi, bayındırlık, mimarlık, alt yapı, elektroteknik, sanat, madenler, ziraat gibi ekonomik ve teknik hayatla ilgili her şeyin derginin konusu olduğunu belirtmişlerdir. Bilim adamlarına, mimarlara, mühendislere, "Genç Türkiye"ye ilgi duyan sanayicilerle, kapitalistlere ve genel olarak halka faydalı olacaklarını ummaktadırlar. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra çıkan ilk iki dergide "büyük bir ülkenin uyanmakta olan ekonomisi, genç Türkiye" gibi umutlu tanımlar varken sonuncusunda "savaşın gittikçe çetin şartlarında" şeklinde karamsar ifadeler bulunmaktadır. Dergileri çıkaranlar, siyasi niteliklerinin olmadığını, tek taraflı ekonomik çıkar için dergiyi kullanmadıklarını, adlarında belirtilenden başka bir amaçlarının olmadığını belirtmek ihtiyacını duymuşlardır.

İçerikleri yanında biçimleri ve bölümleri de benzeşmektedir. *GCO* ve *RTO*'ın neredeyse tüm sayılarında İstanbul'da malzeme, işçilik ve madenlerle ilgili fiyat tabloları, resmi ilanlar, basın bültenleri, çeşitli konularda haberleri içeren bölümler bulunmaktadır. Her sayının başındaki ve sonundaki ikişer-üçer sayfa, inşaat malzemesi, makine, ekipman, araç, proje bürosu, yapımcı, yabancı ülke ürünlerinin temsilciliklerinin reklamlarına ayrılmıştır.

Konut, şehircilik, ulaşım, sulama, enerji gibi alt yapı projelerinin yapımı ve işletilmesine ilişkin yazıların yanı sıra, madenler, yer altı kaynakları, ekonomik yatırımlar, yeni kanun ve yönetmelikler, idari teşkilatlanma gibi konular ağırlıklı ele alınmaktadır. Her ne kadar dergiyi "tamamen teknik bir dergidir" şeklinde tarif etseler de, yazılar konuları ve içerikleri açısından bu amaçların ötesinde oldukları intibamı vermekte, ülkenin potansiyeli ve bunların kullanım yolları sergilenerek dışarıdan gelecek yatırımcılara işbirliği olanakları

için davetiye çıkarılmaktadır. *RTO*'ın bu yatırımcılara hizmet vermek üzere bir danışmanlık bürosu kurmuş olması da bu görüşü pekiştirmektedir. Biraz sonra göreceğimiz gibi etkinliklerini artırmak için yabancı ve Levantenlerin öncülüğünde ağırlıklı olarak gayrimüslim mimar ve mühendisler tarafından kurulan derneklerin kurucuları veya onlarla sıkı organik bağları içinde oldukları anlaşılmaktadır.

GCO ve *ZTIT*'nin iç kapağındaki "Organe des Ingénieurs et des Architectes en Turquie (Türkiye Mimar ve Mühendislerin Organı), "Internationalen Vereines der Ingenieure und Architekten des türkischen Reiches - Türk İmparatorluğu Uluslararası Mühendisler ve Mimarlar Birliği", "Memalik-i Osmaniye Beynelmillel Mühendis ve Mimar Cemiyeti" yayını olduğunu belirten ifadeler bu kanımızı pekiştirmektedir. *GCO*'nun Haziran 1914 tarihli sayısında kuruluş haberi ve tüzüğü yayımlanan Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie adlı derneğin kurucu üyeleri listesinde bulunan G. Beghian, Macropoulos, Mahmud Şükrü, Nazif Bey el-Halidi, S.Stassinopulos ve J.Müller aynı zamanda *GCO*'nun redaksiyon komitesi üyesidir.

Her üç dergisinde yönetim ve yazar kadrosuna, redaksiyon komitesine, baş redaktörlerine bakılınca dergide Osmanlı tabiiyetinde Rum, Ermeni, Yahudi gibi gayrimüslim unsurların ağırlıklı buldukları görülmektedir. Ancak etkin ve yönetici konumunda Osmanlı tabiiyetinde olmayan, ömrünün bir kısmını bu topraklarda yaşayarak geçiren, çoğunluğu Avrupalı, bu çalışmada "yabancı" diye adlandıracağımız kişilerle Levantenler bulunmaktadır. Yurt dışında yaşayan iş, gezi gibi nedenlerle gelerek kısa süre kalıp dönenler burada bahis ettiğimiz "yabancı" kavramı içine girmemektedir. Müslümanlar ise zincirin son halkasını oluşturmaktadır.

Yüz yılı aşkın süredir bu topraklarda yaşayan, ticaret yapan, Osmanlı tebaası olsun veya olmasın gayrimüslimlerin kendilerini bu ülkenin "hakiki sahibi" gibi his ederken, Türk teknik elemanları ve yatırımcıları yeteri kadar gelişmemiş ve örgütlenememiş olarak kabul ettiklerinden olsa gerek, göz ardı etmektedirler. Yurtdışındaki yabancıların Osmanlı idari birimlerinden doğrudan iş almalarına karşı çıkmaktadırlar ve onların ancak kendileri ile işbirliği içinde çalışmalarını istemektedirler. Belki de bir kısmı bu ülkenin ancak yurt dışından gelecek yatırım ve bilgi birikimleri ile kalkınabileceğini düşündüğünden, bu dergi ve araştırmalarla onlara yol göstermeye, onlarla ilişkiler kurmaya çabalarken, Afife Batur "özetlenen bu içeriği ile bu dergiler, bünyesinde Orientalizmin bilinen ikili yapısını ve ikili işlevini barındırıyor. Türkiye için çok önemli bir belgesel olmasının önemi ve değerinin yanı sıra Edward Said'in

terimiyle “sömürgeciliğin keşif kolu” işlevini de görüyor” değerlendirmesini yapmaktadır.¹⁸

Her iki derginin baş redaktörü ve Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie adlı derneğin arşivden sorumlu sekreter yardımcısı Raymond'un kişiliğinde de bu değerlendirmenin ipuçlarını görüyoruz:

Raymond, bir bölümü bugün artık mevcut olmayan yapıların o günkü görünümünü saptayan üç ciltlik *L'Art Islamique en Orient*, “Tanrı'nın sevgili kenti, kentlerin kraliçesi İstanbul için” *Apothose, Encyclopédie Byzantine et Musulmane, Visions Féeriques d'Orient / Stamboul et Bosphore, Les Sanctuaires du Mont Saint Auxence, de ses Environs et des Iles des Princes, Faiences Decoratives de la Vielle Turquie Notes* gibi önemli bir belgelik oluşturan kitapların yazarıdır. Türkiye'deki inşaat piyasasını, malzeme ve işçilik koşullarını, teknikleri ve yasal mevzuatı, küçük bir teknik terimler sözlüğünü, yararlı adresler listesini ve birkaç tip projeyi de içeren *Pratiques et Résumés sur l'Art de Construction en Turquie*'nin ise o günkü inşaat ortamını betimleyen vazgeçilmez nitelikte bir el kitabıdır.¹⁹

Yaşamı hakkında yeterli bilgi olmamakla beraber Selçuklu ve Osmanlı sanatının Batı'da tanınması ve kabul görmesini adeta kendisine amaç edindiği bilinen Raymond, Beyoğlu'ndaki ‘Librarie Raymond’un da sahibidir. Ancak çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu'nun yeniden yapılanma aşamasında yabancı sermaye ile eklenme sürecinde bu dergilere yazdığı analizler, yükümlendiği uluslararası konut firmalarının temsilcilikleri ile döneminin tipik oryantalist aydın portresi çizmektedir.

Afife Batur'un söylemiyle bu dergiler “bünyesinde Oryantalizm'in bilinen ikili yapısını ve ikili işlevini barındırıyor. Türkiye için çok önemli bir belgesel olmasının önemi ve değerinin yanı sıra Edward Said'in terimiyle “sömürgeciliğin keşif kolu” işlevini de görüyor. Örneğin Türkiye'nin - tuz ve şaptan kömüre - maden rezervleri hakkındaki bilgiler ve hükümet kararları bu tür bir işlev için olabildiğince uygun konular olmalı.”²⁰

“Edward Said'e göre Batı Doğu'yu bir bilgi nesnesi olarak incelemekten çok üretmişti. Bu üretimin dolaşıma sokulduğu şarkiyatçılık alanı, Doğu hakkında uydurulan söylemler, bu söylemlerin içerdiği klişeler, bu söylemlerin edebiyattan tarihe, siyaset teorisinden askeri uygulamalara kadar genişleyerek Batı emperyalist düşüncesinin kılıfını ve meşruiyetini oluşturuyordu.”²¹

¹⁸ *Bir Mimar, Bir Yorum: Alexandre Raymond*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 1999, s.13.

¹⁹ *Bir Mimar, Bir Yorum: Alexandre Raymond*, s.12 (“Önsöz”).

²⁰ Aynı yer.

²¹ Jale Parla, *Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s.10.

GCO ve ZTIT'de mimar ve mühendis dernekleri

GCO ve *ZTIT*'nin iç kapağındaki yer alan ve yukarıda belirtilen ‘Türkiye Mimar ve Mühendisleri Organı’, ‘Türk İmparatorluğu Uluslararası Mühendisler ve Mimarlar Birliği’, ‘Memalik-i Osmaniye Beynelmilel Mühendis ve Mimar Cemiyeti’ ifadelerinin, bu dergilerin bir örgütü mü yoksa genel anlamda Türkiye'deki mimar ve mühendisleri mi temsil ettiğini belirtmek için kullanıldığı açık değildir. Ancak bu dergilerin, etkinliklerini artırmak için, yabancı ve Levantenlerin öncülüğünde, ağırlıklı olarak da gayrimüslim mimar ve mühendisler tarafından kurulan bazı derneklerin kurucularıyla sıkı organik bağlar içinde oldukları düşünülebilir. *GCO*'ın Ağustos 1912 tarihli sayısında *Société des Architectes de la Ville de Constantinople / (İstanbul Şehri Mimarlar Derneği)*'nin; Kasım-Aralık 1912 tarihli sayısında ise *Société Nationale des Ingénieurs et Architectes de Constantinople (İstanbul Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği)*'nin kuruluşu ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Société des Ingénieurs et Architectes de Constantinople / Société Nationale des Ingénieurs et Architectes de Constantinople (1912)

GCO'nun Kasım-Aralık 1912 sayısında, “...İstanbul Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği üyesi her mimar ve mühendis, İstanbul Mimar ve Mühendisleri Derneği ile işçi örgütleri temsilcileri ile aralarında mutabık kalınan...” şeklinde bir haber bulunmaktadır. Buradan bir önceki sayıda adı geçen ‘İstanbul Şehri Mimarlar Derneği’nin ‘İstanbul Mimar ve Mühendisleri Derneği’ adını aldığı, ayrıca ‘İstanbul Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği’ adlı yeni bir dernek kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. İki derneğin unvanları arasında tek fark olan “Ulusal” kelimesinin neyi ifade ettiği açıklanmamıştır.

Aynı yazının sonunda²² “Bu eleştiriyi sonlandırmadan önce şehrimiz teknik gücünün [dernek kuruluşu] ile ilgili resmi girişimlerimizin valilik nezdinde yapıldığını ve ‘İstanbul Mimar ve Mühendisleri Uluslararası Derneği’nin Belediye mercilerince de çok olumlu kabul göreceğine inanıyoruz” şeklinde bir cümle bulunmaktadır.

Ayrıca başlıkta ‘*Société Nationale des Ingénieurs et Architectes de Constantinople*’ (İstanbul Mühendis ve Mimarları Ulusal Derneği) olan dernek adı içerde zaman zaman ‘*Société Nationale des Architectes et Ingénieurs de Constantinople*’ (İstanbul Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği) şeklinde mimar ve mühendis yer değiştirerek yazılmaktadır. Kısaca bir ulusal, bir de

²² “Projet de Programme pour la Société Nationale des Ingénieurs et Architectes de Constantinople” *GCO*, Yıl 3, Sayı 5&6, Kasım-Aralık 1912, s.58.

uluslararası iki dernek kurmayı düşündükleri, ancak adlarını kesinleştirmedikleri anlaşılmaktadır.

Bu derneklerin temel amaçlarını şu şekilde sıralamışlardır:

- Köken, okul, ırk, din farkı gözetmeksizin İstanbul mimar ve mühendisleri arasında onur, özgürlük, meslek dayanışmasını sağlamak,
- Mimarlık sanatının ve mühendislik mesleğinin gelişmesine, bir derneğin üyelerine sağlayabileceği tüm imkânlarla onların maddi ve manevi çıkarlarını korumak,
- Üyelerinin en geniş ölçüde gelişimini sağlayacak bir toplanma ve eylem merkezi yaratmak,
- Yerine getireceği bütün işlevlerde üyelerin arasında katkısız eşitlik ve salt bir kardeşlik ortamını oluşturmak,
- Mimarlık ve mühendislik mesleğini özgürleştirmek,
- Mimar ve mühendislerle, işçiler, işverenler ve yüklenici mimarla proje müellifi mimar arasındaki iş ilişkilerinin düzenlemek,
- Bunun için belirli bir ücret yönetmeliğine ve birim fiyat cetveli hazırlayarak proje, keşif ve kontrollük hizmetlerinin karşılığını almak amaçlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen derneklerin kuruluşu, kurucuları, yaptıkları ve birbirleri ile ilişkileri, birbirlerinin devamı olup olmadıkları hakkında şu anda daha fazla bilgiye sahip değiliz. Her iki haberde de bir sonraki sayıda tüzüklerini yayınlayacaklarını bildirmelerine rağmen böyle bir yayın yapılmamıştır.

Ancak *Génie Civil Ottoman*'ın bu derneklerin örgütlenmesinde aktif katkısı olduğu, hatta onlar adına görüş beyan ettiği, yazılanların hangisinin bahis edilen derneklerin, hangisinin kendi görüşü olduğunun ayırt edilemediği görülmektedir. "... İstanbul Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği üyelerinin 'Omania' [derneği] işçileri ile hiçbir örgütsel ilişkisi olamaz. *GCO*'ı yayımlayanlar, "Bizim teknik gücümüz kendi çıkarlarını teminat altına alacak kendi birliklerinin temelini atmadıkça, işçilerin de çıkarları teminat altına alınmayacaktır" demektedirler.

Zaten "öncelikle yapılması gereken İstanbul Teknik Gücünün onur ve çıkarlarını koruyacak önlemlerin alınarak işe başlanması ve doğal sonucu olarak daha sonrasında işçilerimizin koşullarının iyileştirilmesi çabalarına girişmek gerekir" şeklinde söylemleri ile bir örgütlenme ihtiyaçlarını belirtmişlerdir. Ancak ülkeye o dönemdeki "emperyal" bakış açılarını gene

GCO'ın Ağustos 1912 tarihli aynı sayısından olduğu gibi aldığımız aşağıdaki haberde görmekteyiz.²³

"Ufukta Grev Var

İstanbul'da Mimarlar Derneği'nin kurulması çabaları haberi sonrasında, 'Omania' derneğine mensup bir kısım inşaat işçisi kendi örgütlerini kapatıp yalnızca işçilere ait yeni bir örgütlenme içine girme kararı almışlardır. 'Omania'nın yönetim kurulunun bugüne kadar şehrimiz mimarlarının temsiliyetinde kaldığını belirtmek gerekir. İşçiler, mimarlara kabul ettirmek istedikleri yeni kuralları tespit etme hazırlığı içindedirler ve bu taleplerinin kabul edilmemesi durumunda greve gideceklerini belirtmişlerdir. İşçiler ilk koşul olarak günlük çalışma süresinin 8 saat ve yevmiyelerinin 45 kuruş olmasını talep etmektedirler. Hayata geçerse, bu grev işçilerin aleyhine sonuçlar doğuracaktır. İşçi kesiminin temsilcisi M.Bouission'a bu yola girmeden enine boyuna iyice düşünmesini tavsiye ederiz. Avrupa'da grev yapılmaktadır, ancak orada işçi örgütleri Türkiye'dekinden farklı biçimde kurulmuş ve işlemektedir. Grevcilere karşı başa çıkmak için mimarlarımızın elinde şu kozlar vardır.

1) İşçiler sendikalaşmamışlardır.

2) Bunları ikame edecek ecnebi işgücü vardır. Nitekim G.F. O.A Haydarpaşa – Pendik tren hattının iki hatta çıkarılması çalışmaları için Fransız işçileri getirilmiştir.

3) İnşaat işi doğramalarını Avrupa'dan getirmek ülkeden temin etmekten daha ucuz mal olmaktadır. Ayrıca diğer mamul ve kullanılmaya hazır yapı elemanları mevcuttur.

Bu hususla ilgili olarak Mısır'da büyük aymazlıkla 50 kuruş yevmiye talebiyle greve giden işçilerin 18 kuruşa razı olmalarını da hatırlatmakta yarar vardır."

Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie (1914)

Génie Civil Ottoman'ın Yıl 4, Sayı 3, Haziran 1914 sayısında 'Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie (Türkiye Mimar ve Mühendisler Derneği)'nin Osmanlı hükümeti tarafından 18/31 Ekim 1913 günkü kararı kurulduğu haberi verilerek, tüzüğü, yönetim kurulu ve kayıtlı üye listesi yayınlanmıştır.²⁴ Bu derneğin 1912 yılında başlayan, yukarıda kuruluş çalışmalarını bildirdiğimiz örgütlenme hareketinin bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

Aynı yazının giriş bölümünde, dernek üyeliğinin tüm ülkeler tabiiyetindeki mimar ve mühendislere açık olduğu, Osmanlı, Alman, Fransız, Avusturyalı, İtalyan, İsviçreli, Mısırlı ve İngiliz üyelerin kardeşlik bağları ile

²³ "Les ouvriers du bâtiment se préparent à la grève" (Ufukta Grev Var), *GCO*, Yıl 3, Sayı 2, Ağustos 1912.

²⁴ F. Günergun, "Osmanlı Mühendis ve Mimarları Arasında İlk Cemiyetleşme Teşebbüsleri," *Osmanlı İlmî ve Mesleki Cemiyetleri*, Yay. Haz. E. İhsanoğlu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1987, s.155-196 makalesinde bu dernek hakkında bilgi vardır. Aynı makale ayrıca Çetin Ünalın'ın *Türk Mimarlar Cemiyeti'nden Mimarlar Derneği 1927'ye* (Mimarlar Derneği, Ankara 2002) başlıklı kitabında (Ek.5, s.249-271) ve Cüneyd Okay'ın *Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası – Belgeleriyle* adlı kitabında (Ankara 2008, s.41-73) yayımlanmıştır.

Mimar Joseph Aznavour başkanlığında kuruluş amacı yönünde toplandıkları belirtilmiştir. Dernek Türkiye'de ikamet eden mimarlar ve mühendisler arasında İstanbul'da kurulmuştur. Dili Türkçe ve Fransızca'dır. Dernek, diğerleri ile benzer amaçlar taşır, ancak toplantılarında dini ve siyasi içerikli tartışmalar yapmanın kesinlikle yasak olduğu özellikle belirtilmiştir. Derneğe mühendislik ve mimarlık diplomasına ya da denklik sertifikasına sahip olanlar ile özel durumlarda diploması olmamasına karşın bu meslekleri icra edenler de üye olabilmektedir.

Derneğin yönetimi ve faaliyetlerinin organizasyonu 17 üyelik bir kurulca yerine getirilmektedir. "Kurul, derneğin uluslararası niteliğine uygun olarak" 2 Ermeni, 2 Rum, 2 Yahudi, 2 Türk ve 2 de diğer tebaadan olmak üzere toplam 10 Osmanlı tabiiyetine sahip üye ve 7 farklı tabiiyetteki yabancı üyeden oluşacaktır. Burada görüldüğü gibi 17 üyenin sadece 2'si Türk'tü. Bu kurul, kendi içinden 6 kişilik bir Yönetim Kurulu seçmekte, kalan 11 üye danışmanlık görevini yükümlenmekteydi. Yönetim Kurulu'nun verilen 6 kişilik listesinin 2 Osmanlı tabiiyetinden, 4'ü yabancı üyelerden oluştuğu, ancak hiçbirinin Türk olmadığı görülmektedir.

Üye listesinde, içinde Mimar Kemalettin'in de bulunduğu 8'i Türk, 32 Osmanlı tabiiyetinde gayrimüslim, 19 yabancı olmak üzere toplam 51 üyenin adı verilmektedir. Dernek, dergi çıkarmamakla beraber kurucu üyeleri listesinde bulunan G. Beghian, Macropoulos, Mahmud Şükrü, Nazif el-Halidi, S.Stassinopulos ve J.Müller aynı zamanda GCO'nun redaksiyon komitesi üyesidir.

1880-1930 yılları arasında 40 sayısı yayımlanan *Annuaire Oriental* adlı ticaret yıllığı Nazif Bey'in 1920 yılında, Türkiye Mimar ve Mühendisler Birliği'nde danışman (Conseiller à l'Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie) olduğu yazmaktadır. Buradan derneğin 1920 yılında varlığını sürdürdüğünü ve Türk danışman kullandığını anlıyoruz. Başka bir bölümünde ise Nazif Bey'in görevi açıklanmadan 1912-1921 tarihleri arasında bu yılda yer aldığı belirtilmektedir.²⁵

GCO'da yer alan 'Costantinopoli (İstanbul) Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği İçin Program Çalışması' başlıklı haberde²⁶ "bu programın büyük bir boşluğu dolduracağını, Türkiye'de mimarlık sanatın ayakları üstünde durmasını sağlayacağını, mimarları dağılmış durumdan çıkaracağını umduklarını" belirtilmektedir. Bu ifade, kurucuların bu örgütlenmenin bir ilk

²⁵ Hasan Kuruyazıcı, "İstanbul'un Unutulmuş Mimarları," *İstanbul - Üç Aylık Dergi*, Sayı 30, Temmuz 1999, s.54 ve Sayı 28, Ocak 1999, s.73.

²⁶ GCO, Yıl 3, Sayı 5 ve 6, Kasım- Aralık 1912.

olduğunu düşündükleri kanısını uyandırmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki 1908 yılında kurulmuş bir Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti vardır.

GCO'nun karşı olduğu bir dernek: OMANIA – Association Ottomane des Architectes et Ouvriers

Génie Civil Ottoman'ın Kasım-Aralık 1912 sayısında, 'Osmanlı Mimarlar ve İşçiler Birliği' şeklinde tercüme edebileceğimiz 'Omania - Association Ottomane des Architectes et Ouvriers'nin *Mimarlar Şubesi İç Tüzüğü* başlıklı kitapçığın dergiye ulaştığına dair bir bilgi bulunmaktadır. Bu yazıda Omania'nın yapısı ve çalışma biçimi konusunda bazı ipuçlarını görmekteyiz.

Génie Civil Ottoman, Omania'yı "şehrimizin bazı mimarları himayesinde ve öncülük etmesiyle işçi haklarını korumak üzere İstanbul'da inşaat işçilerinin sendikal örgütü olarak kurulmuştur" şeklinde tarif etmektedir. Omania'nın Mimarlar Şubesi ise kuruluş amacını "Mimar ve mühendisleri ilgilendiren konularda ortaya çıkan sorunları incelemek, görüş ve karar oluşturmak. Yönetici komisyon vasıtasıyla kendisine iletilen işverenin mimar veya mühendisle olan anlaşmazlığı, ya da bunun tersi mimar veya mühendisin işverenle anlaşmazlığı ya da mimar ve mühendislerin kendi aralarındaki anlaşmazlık konuları incelemek ve irdellemek, görüş oluşturmak" şeklinde belirlemiştir.

Omania Mimarlar Şubesi'nin giriş ödentisi 20 Frank, yıllık aidatı da 20 Frank'tır. Para biriminin Frank olması, "yabancı" ve özellikle de Fransız etkinliğinin göstergesi olarak yorumlanabilir. Mimarlık Şubesi'nin her üyesi aynı zamanda ve zorunlu olarak derneğin de üyesi olmak, onun genel yönetmeliğinde belirtilen aşağıdaki kurallara uymak zorundadır.

"Şube üyesi her mimar veya mühendis işlerinin yapımında iş tanımına uygun uzman ve işçi niteliğinde olması durumunda iş ve şantiyelerine Omania derneği üyesi taşeron, zanaatkâr, usta, işçi vb. çalıştırmakla yükümlüdür."

İstanbul Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği için Program çalışması", *GCO*, Sene 3, Sayı 5&6, Kasım-Aralık 1912. "Her Şube üyesi Şube başkanlığı aracılığıyla verilen, her sene yenilenecek bir karne ile iş görecektir... Hiçbir mimar veya mühendis karnesi olmayan veya karnesinin vizesi yaptırılmamış dernek üyesi taşeron, usta, inşaat işçisi ya da işçiyi işyerleri ve şantiyelerinde çalıştıramaz... Hiçbir üye mesleği bırakmak ya da sürekli olarak İstanbul Şube alanı dışında ikameti haricinde Şube ve de Dernek üyeliğinden ayrılamaz."

Génie Civil Ottoman, inşaatçılığın farklı nitelikteki çalışanları arasında öncülüğü daima mimar ve mühendislere vermekte ve Omania'yı eleştirmektedir: "Bu sendikanın kurulması başkentte ve taşrada işçi ücretlerinin artışıma neden olmuş, mimarlara en küçük bir yarar getirmemiş, mimarlar

hizmetçi durumuna düşmüş, daha da ötesi işçilerin kölesi olmuşlardır... Bugün “Omania”nın belirlediği ücret tarifnamesindeki fiyatları aşan bedeller ödemekten şikâyetçi olan “Omania”nın sözde savunucuları temel söylem olarak katılımcı üyelerin, işçi sendikası üyesi olmayı önermekte, böylece onun (mimar ve mühendislerin) elleri kolları bağlı çaresiz işçi topluluğuna teslim olmasını istemektedirler” demektedir.²⁷

Yapı sektörünün mimar, mühendis, kalfa, usta, işçi, işveren gibi tüm aktörlerinin dayanışma ve ilişkilerini düzenlemeyi amaçlayan yarı sendika, yarı yardımlaşma derneği niteliğindeki Omania'nın kuruluş ve kapanış tarihi, yaptıkları konusunda daha fazla bilgi sahibi değiliz. Ancak Hasan Kuruyazıcı, Galata'daki Saint-Pierre Han'ın 1911–1921 tarihleri arasında “Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie” ve “Association Ottomane des Architectes et Ouvriers Maçons (OMANIA)” adlı iki önemli meslek kuruluşuna ev sahipliği yaptığını belirtmektedir.²⁸

Yukarıda adını verdiğimiz derneklerin kuruluşunda, *Génie Civil Ottoman*'in Omania'ya olan tepkisinin etkisi olduğu ileri sürülebilir.

II.Meşrutiyet döneminde mimar ve mühendislerin nitelik ve gelişimleri

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda faaliyet gösteren mimar ve mühendisler etnik ve dini kökenlerine göre üç grupta toplanarak gelişimleri ve ilişkileri incelenebilir:

- 1) Osmanlı tebaası Müslüman Türk mühendis ve mimarlar,
- 2) Osmanlı tebaası gayrimüslim (Rum, Ermeni vb.) mühendis ve mimarlar,
- 3) Osmanlı tebaası gayrimüslim Levanten ve Osmanlı tebaası olmayan gayrimüslim yabancı (Avrupalı) mimar ve mühendisler.

Osmanlı tebaası Müslüman Türk mimar ve mühendisler

Bu grupların gelişimini belirleyen en önemli gelişme Batılılaşmadır. Onsekizinci yüzyılın hemen başında imzaladığı iki antlaşma (1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça) ile, Osmanlı Devleti Batı'ya karşı askeri ve ekonomik alanda geri kaldığının bilincine varmış ve düzenlerini Batı formlarına göre, Batılılaşma (Batı gibi olma) / Batılılaşma (Batılı gibi olma) şeklinde yeniden yapılandırma ihtiyacı duymuştur.

²⁷ “İstanbul Mimar ve Mühendisleri Ulusal Derneği İçin Program Çalışması,” *GCO*, Sene 3, Sayı 5&6, Kasım - Aralık 1912.

²⁸ Hasan Kuruyazıcı, “İstanbul'un Unutulmuş Mimarları,” *İstanbul - Üç Aylık Dergi*, Sayı 32, Ocak 2000, s.58–60.

Bu kapsamda yapılan askeri, idari, eğitim vb. reformlar ve toplumsal gelişmeden en çok etkilenenlerin başında belki de yapı sektörü ve mimarlarla, mühendisler gelmektedir. Askeri alanda geri kalmışlığı gidermek için düzenli mühendislik eğitimi veren ve askeri okullardan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun 1773'de, Mühendishane-i Berri-i Hümayun 1795'de kuruldu. 1883'de açılan Hendese-i Mülkiye Mektebi, sivil olmasına rağmen askeriyeyle bağlıydı. Bu okulların mezunları mezun olur olmaz ya orduda, ya da devlette görev alırlardı. Yükselen Batı hayranlığına paralel yabancı mimar ve mühendisler aranırken, bu okulların açılması ile de toplumda artık diplomalı mimar ve mühendisler de tercih edilmeye başladı. Bu Hassa Mimarlar Ocağından usta çırak ilişkileri içinde yetişenlerin arka plana itilmesine, Ocağın güç kaybının giderek hızlanmasına neden oldu.²⁹

“Modernite projesinin sistemi yeni değiştirmeye başladığı dönemde bir binanın yapımını meşrulaştırmak için geleneksel yollarla elde edilmiş yapıcılık bilgisi kâfi gelirken, modernite projesinin İmparatorluğu önemli ölçüde dönüştürdüğü son yıllarında meşruiyeti sağlamak için verilen belgeler ancak okulda eğitilmiş profesyonellerce gerçekleştirilebilecek bir karmaşıklık düzeyine ulaşmıştır. Böylece profesyonel mimara gereksinme doğmuştur.”³⁰

II. Mahmud döneminde, Avrupa'dan ilham alınarak imparatorluğun merkez teşkilatı yeniden düzenlenirken Şehremaneti ile Hassa Mimarlar Ocağının görevlerinin birbirine karıştığı gerekçesi ile bu iki kurum 1831'de Ebniye-i Hassa Müdürlüğü adı altında birleştirildi.³¹ Bu gelişimlerle Müslüman Türkler inşaat sektöründen yapıcı olarak tamamen çekilmiş oldular, ancak denetleyici rollerini hiçbir zaman kayıp etmediler.

Askeri maksatlar için kurulmuş olan Mühendishane-i Berri-i Hümayun'dan yetişen mühendislerin sivil mimariye tam manasıyla uyum sağlayamamaları nedeniyle bir mimarlık okulu açılmasına karar verilmiş ve 1881'de Ticaret Nezareti'ne bağlı olmak üzere Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi açılmıştır. İlk diplomalı Müslüman Türk mimarlar düzenli bir eğitim alarak bu okuldan yetişmiş ve yapı sektöründe yerlerini almaya başlamışlardır.

Osmanlı tebaası gayrimüslim (Rum, Ermeni vb.) mimar ve mühendisler

Ermeni, Rum gibi gayrimüslim unsurlar bu topraklarda Osmanlı İmparatorluğu'ndan eski olup, ‘inşaat alanı’nın en önde gelen üyeleridir. Fatih

²⁹ Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, *Yüksek Mühendis Okulu*, İstanbul 1958.

³⁰ İlhan Tekeli- Selim İlkin, *Cumhuriyetin Harcı Modernitenin Altyapısı Oluşurken*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.43.

³¹ Şerafettin Turan, Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları, *Aylık Araştırmalar Dergisi*, c.1, sayı 1, 1963, s.179.

Sultan Mehmed'in İstanbul'u fetih ettikten sonra Anadolu'nun çeşitli yerlerinden aralarında yapı ustaları, mimarlar, hakkaklar, minyatür ustaları, küçük el sanatçıları vb. bulunan çok sayıda Ermeni'yi İstanbul'a getirttiği bilinmektedir.

Başlangıçta farklı kollarda çalışan ustaların yaptıkları işlerin arasında kesin ayrımlar söz konusu değildi. Belli bir süreçten sonra bu uzmanlık alanlarının tümünde tecrübesi olanlar, özellikle dülger, neccar, taşçı ustaları belli bir yetkinliğe ulaşarak, "ebniye (bina) kalfası" olarak anılmaya başlamıştır. Onsekizinci yüzyılın sonlarından itibaren bu gayrimüslim kalfalar gündelik ücretlerle çalışmak yerine, bir yapının tümünü ya da bir kısmını kapsayan çeşitli inşaat ve tamirat işleri ihalesini üstlenerek bunları götürü bedelle taahhüt usulüyle gerçekleştirmeye başladılar ve giderek birer mimar-yüklenici gibi iş yapma düzenini yerleştirmeye başladılar. Böylece resmî yapıların inşaatında ve onarımında yüklenicilik hizmetlerinin yerine getirilmesinin eksiltme yoluyla yapılması ve kalfaların bu ihalelere katılabilmesi, hatta daha da ileri giderek, yapının inşaatını finanse ederek 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra "tüccar kalfa" olarak anılan ve devletten bağımsız çalışan kalfa topluluklarının oluşmasına neden olmuşlardır.³²

Ayrıca bu dönemde geçici onarım esnafı gibi, Hassa Mimarlar Ocağı ve devletin koruması altında olmayan, lonca dışı hareket eden ve serbest inşaat faaliyetlerini sürdüren devlete yarı bağlı, kendilerine ihtiyaç duyulduğunda çağrılarak iş verilen "ayak mimarı, hakir" olarak adlandırılan grubun/grupların varlığı da bilinmektedir.³³ Görevlendirilmedikleri dönemlerde --belki de devletle hiç çalışmıyorlardı-- maaş almadan, parçabaşı iş yaparak kazançlarını kendileri sağlayan ve serbest çalışan bu kişilerin varlığı da müteahhitleşme sürecini hızlandırmaktaydı.³⁴

Ondokuzuncu yüzyılda kalfalar proje, keşif, yapım gibi bazı inşaat işlerinin kimi zaman tümünü, kimi zaman da bazılarını yapmakta, buldukları konum itibarıyla mimar yardımcısı değil, bizzat mimar gibi faaliyetlerini sürdürmekte ve bu durumu topluma kabul ettirmek için mücadele vermekteydiler.³⁵

Onsekizinci yüzyıl başlarında Kayseri'den İstanbul'a gelerek Hassa Mimarlar Ocağına kalfa olarak giren Ermeni Bali Kalfa'nın sülalesi,

³² Oya Şenyurt, "Geç Osmanlı'da İnşaat Örgütlenmesi ve "İnşaat Alanının" Aktörleri: Gayrimüslimler, Mimar Kemalettin ve Çağı" TMMOB Mimarlar Odası tarafından düzenlenen "Mimar Kemalettin ve Çağı" Sempozyumu'nda (Ankara, 7-8 Aralık 2007) sunulan bildiri kitabı. TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ortak yayını, Ankara, Haziran 2009.

³³ Oya Şenyurt, a.g. bildiri

³⁴ Oya Şenyurt, a.g. bildiri.

³⁵ Oya Şenyurt, a.g. bildiri.

Balyanlar'ın 1900'lere kadar süren, dönemlerinde dokuz padişahın değiştiği yüzyıllık serüvenleri bu gelişimin en güzel göstergesidir.

Döneme damgasını vuran uluslaşma sürecinde Batı'da Yunan, Doğu'da Ermeni unsurların ayrılmak için isyan ederek Osmanlı ile savaşa tutuşması, bu ülkede yaşayan soydaşlarının kafalarını da karıştırmıştır. Bir kültür buhranı yaşayan Osmanlı tebaası gayrimüslimler kimlik kavgaları, değer çelişkileri içinde farklı yaklaşımlar içine girmişlerdir. Örneğin Rum topluluğunun bir kısmı yeni kurulan Yunan devletini desteklerken, bir kısmı daha da ileri giderek Bizans'ın "megalo idea"sının peşine düşmüşlerdi. Bir kısmı ise bu topraklarda doğup büyüdüğünü belirterek Osmanlı'dan yana olurken, bir kısmı çıkarlarının Avrupa'da olduğunu düşünerek onlara yanaşmaya çaba göstermiştir.³⁶

Levanten ve Yabancı Mimar, Mühendisler

Orta Çağ'da Ege bölgesine yerleşen Venedikli ve Cenevizli göçmenler ile Yeni Çağ'ın başında Fransa, İtalya, İngiltere, Hollanda gibi Batı Avrupa'dan gelen tüccarlar yerli Hıristiyanlarla kaynaşması sonucunda, kendi etnik kökenlerinin özelliklerini yitirmiş, doğu alışkanlıklarına yakınlaşmış olan Levantenler, diğer gayrimüslim topluluklar gibi kendine mahsus bir millet oluşturmayıp, daha ziyade diğer Avrupa devletlerinin koruması altında yaşamakta ve hatta onların vatandaşlıklarını bile taşımaktaydılar.

Levantenler bu iki ayrı kültürel ve toplumsal birleşme noktasında yaşamının avantajlarını da ustaca kullanıyorlardı. Kapitülasyonların koruması altında Osmanlı Devleti'nde birçok ekonomik ayrıcalıkları elde ederken, adli yasaların kapsama alanı dışında olma imkânına da sahiptiler. Avrupa devletlerinin konsolosluk yargısına bağlı olmalarına rağmen, bu ülkelerde ne askeri hizmet, ne de vergi zorunlulukları vardı. Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında vatandaşlığı değiştirme kolaylığı olduğundan, Levantenler ticari ve ekonomik bakımdan daha uygun buldukları koruyucu devletlerin vatandaşlığına geçebilmekteydi.³⁷ Tebaadan olmayan Avrupalı yabancılar ise kendilerini Osmanlı toplumundan ve "doğulu" olarak kabul ettikleri Levantenlerden ayrı hissediyorlardı.

1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı, Osmanlı uyruklarını bir "millet" tanımında topluyor, Müslüman olmayan Osmanlı uyrukları için hukuksal eşitliği, can ve mal güvenliğini hükme bağlıyor, Müslüman olmayan halklara din ve vicdan özgürlüğünü tanıyarak uyruk eşitliği ve vergi adaletini

³⁶ Oya Şenyurt, a.g. bildiri.

³⁷ Oliver Jens Schmitt, *Les Levantins: Cadres de Vie et Identités d'un Groupe ethno-confessionnel de L'Empire Ottoman au "long" 19e siècle*, İstanbul 2007.

getiriyordu. Kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayan kurum, yasa ve yönetimleri ortadan kaldırmak gibi ana hedefler içeriyordu. Kısaca bu tarihe kadar Müslüman Türklere öncelik tanıyan Osmanlı yönetim anlayışı değiştirilerek Müslüman ve gayrimüslim tüm unsurlar eşitleniyordu. 1856'da Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması'ndan sonra yabancı devletlerin baskısı ile yayınlanan İslahat Fermanı ile Tanzimat Fermanı hükümleri açıklanmış ve genişletilmiş, azınlık cemaatlerine Müslüman halka göre daha da geniş haklar tanınmıştır. Bütün bu gelişmeler Rum, Ermeni gibi unsurlarla Levantenlerin çalışma olanaklarını genişletmişti. Ancak ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ise, bu ayrıcalıklar toplumsal laikleşme ve yükselen milliyetçilik akımı uyarınca hem Avrupa devletleri, hem de Osmanlı İmparatorluğu tarafından kısıtlandı. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra iktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'na girmek üzereyken kapitülasyonları tek yanlı olarak yürürlükten kaldırdığını açıkladı (1914). Bu Levantenlere büyük bir darbe oldu. İttihat ve Terakki'nin savaş ortamında başlangıçtaki liberal tutumunu terk ederek milliyetçiliğe, milli ekonomiye dönmesi gayrimüslimlerin sonunun başlangıcı olmuştur. Hukuki ve ekonomik avantajlarını kayıp eden Rum, Ermeni unsurların, Levantenlerin ve yabancıların büyük bir kısmı Avrupa'daki koruyucu devletlerine iltica etmişlerdir.

GCO ve ZTIT'nin işlediği konular

GCO, ZTIT ve hatta RTO'nun ele aldığı konular neredeyse birbirlerinin aynısıdır. Konular, İstanbul ağırlıklı olmak üzere Balkanlardan Arabistan'a çok geniş bir coğrafyayı kapsamakta, zaman zaman Avrupa'dan da örnekler verilmektedir. *Osmanlı Mimar ve Mühendis Cemiyeti Mecmuası*'nda görülenin aksine ders notları niteliğinde eğitim amaçlı yazılara rastlanmamaktadır.

Anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla GCO'nun içindeki yazılar aşağıdaki şekilde gruplandırılarak listesi Ek 2'de verilmiştir:

1. Altyapı: a) Demiryolları, b) Karayolları, c) Su Yolları, d) Sulama, d) Su dağıtım, f) Elektrik, g) Telefon, h) Tramvay
2. Doğal Kaynaklar: a) Madenler (Petrol, asetilen, bakır, kömür), b) Orman ve orman ürünleri, C) Tuz
3. a) Yönetim, b) Kent, c) İnşaat, d) Örgütlenme, e) Sanat
4. a) Ekonomi, b) Sanayi, c) Askeri konular
5. Diğer: a) Fiyatlar, b) Haritalar, c) Resmi, Resmi Olmayan İlanlar, Duyurular, Basın Bültenleri, d) Çeşitli Konular, e) Reklamlar.

ZTIT'nin içindeki makaleler ise Ek 3'te verilmiştir.

GCO'nun Fransızca yayınlanıyor olmasının yanı sıra ekonomik konular içinde sadece Fransız sermayesi ve girişimlerini irdeleyen yazılar bulunması, derginin bu ülke ile bağlantısı konusunda ipuçları vermektedir. Bu yazılara

örnek olarak "Türkiye'de Fransız sermayesi/yatırımları" (Mart 1912), "Türkiye'de Fransız şirketleri" (Temmuz 1913), "Türkiye'de Fransız İmtiyazları" (Ağustos 1913) gibi yazılar verilebilir.

Aşağıdaki tablo doğrudan yabancı sermaye girişlerinin 1888'den 1914'e kadar nasıl değiştiğini göstermektedir. Sanayi devriminin öncüsü İngilizlerin başlangıçta en ağırlıklı olduğu görülürken, yirminci yüzyıl başında Fransızların birinciliği, birliğini sağlayan Almanların da ikinciliği aldığı görülmektedir.

	1888		1914		Artış % (1914/1888)
	Bin sterlin	%	Bin sterlin	%	
Fransız	5 020	31,7	37 383	45,3	745
İngiliz	8 895	56,2	11 516	14,0	129
Alman	166	1,1	28 007	34,0	16872
Diğer	1 744	11,0	5 500	6,7	315
TOPLAM	15 825	100,0	82 406	100,0	521

V.Necla Geyikdağı, *Osmanlı Devleti'nde Yabancı Sermaye 1854-1914*, İstanbul 2008, s.96.

Osmanlı İmparatorluğu'nda doğrudan yabancı yatırımların sektörel dağılımı da aşağıdaki şekildedir. Bu tabloda da altyapının, ağırlıklı olarak da demiryollarının (%59) başı çektiği görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu Batı'ya yetişmek için askeri, idari, eğitim, mülki, siyasi gibi pek çok alanda yeniden düzenlemeler yaparken fiziki alt yapısının da yok denecek kadar yetersiz olduğunu da görmüştür.

	1888		1914		Artış % (1914/ 1888)
	Bin sterlin	%	Bin sterlin	%	
Demiryolu	5 283	33,4	48 373	58,7	916
Bankacılık	5 000	31,6	14 788	17,9	296
Ticaret	1 280	8,1	5 000	6,1	391
Kent Hizmetleri	1 472	9,3	4 150	5,0	282
Liman			4 025	4,9	
Sanayi	1 895	12,0	2 910	3,5	154
Maden	895	5,6	2 700	3,3	302
Sigorta			460	0,6	
TOPLAM	15 825	100,0	82 406	100,0	521

V.Necla Geyikdağı, *Osmanlı Devleti'nde Yabancı Sermaye 1854-1914*, İstanbul 2008, s.124.

Onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyılda, Avrupa'da başını İngiltere'nin çektiği Sanayi Devrimi çağı yaşanmaktadır. Yeni buluşların üretime uygulanması ve buhar gücüyle çalışan makinelerin makineleşmiş endüstriyi doğurması anlamına gelen bu devrim Avrupa'da sermaye birikimini sağlamış, ham madde ithali, mamul madde ihracı ihtiyacını artırmış, üretimde büyük fabrikalar, ulaşım ve iletişim çağını açmıştır. Buhar, kömür ve demirin yoğunlukla kullanımı ile gelişen demiryolu ve gemi teknolojisi ile Avrupa'da

kömürle çalışan makineleri barındıran fabrikalar hem büyümüş hem de en uzak noktalara kadar yayılmıştır. Bu gelişmeler hızla sanayileşen ülkeleri daha yoğun emperyalist politikalar izlemeye yönlendirmiştir.

Osmanlı imparatorluğunun geniş topraklarında bulunan hammaddeler ve nüfus büyüklüğüne bağlı tüketim potansiyeli yatırımcı ülkelerin ilgisini artırıyordu. Ancak Osmanlı ülkesindeki altyapı eksiklikleri yabancı tüccarın işini zorlaştırıyor ve ülkenin ticaret potansiyeli yeterince gelişemiyordu. Bu nedenle altyapının yenilenmesi ve geliştirilmesi yabancılar için önemliydi. Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında ve yirminci yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti'nin dağılacağına kesin gözüyle bakan yabancılar, Osmanlı mirasının paylaşımında sürecinde bir koz olarak kullanmak üzere, siyasi nedenlerle bu ülkede bulunmak için yatırımlar yapmışlar, sermaye getirmişlerdi. Düyunu Umumiye İdaresi'nin kurulmasıyla yabancı denetimi, yabancı sermayenin ekonomik ve siyasi riski büyük ölçüde azalmış, büyük sermaye gerektiren altyapı yatırımlarına girişimler hızlanmıştı. Artık, bazı Batılı yazarların "imtiyaz avcılığı" adını verdiği, padişahın "imparatorluğunu ipotek ettiği" bir dönem başlamıştı.³⁸

Osmanlı İmparatorluğu açısından ise ulaşım ve iletişim gibi alt yapıya yapılan yatırımlar kendi topraklarının ulaşamadıkları uzak noktalara, kaynaklarına ulaşabilmek, daha çok vergi toplamak, askerlerini ve araçlarını daha hızla ve güvenle sorunlu bölgelere aktarmak anlamına gelmekte, Batılılaşma döneminin merkezileşme ve modernite projesinin en önemli parçasını oluşturmaktaydı. Bu nedenle 1845, 1882 ve 1908 yıllarında üç kez "Umur-u Nafia Programları" yapılmıştı.³⁹

"Yönetim açısından altyapının en önemli etkisi, yönetimi, toprağının her noktasından belli bir süre içinde haber alabilen, her noktasına ulaşılabilir ve denetleyebilir kılması ve sistemi yönetebilir hale getirmesidir. Bu yolla merkezden yönlendirilebilen bir modernite olanaklı hale gelmektedir. Altyapı programlarının modernitenin bireyini oluşturma boyutunu da unutmamak gerekir. Modernite öncesinin bireyi ve ekonomisi büyük ölçüde küçük bir mekâna hapsolmüştür. Dünyada olup bitenden haberdar olma olanakları sınırlıdır. Haberleşme olanağı yönetici sınıfların tekelindedir. Bireyin eylem mekânı sınırlıdır. Oysa modernite, bireyin eylem mekânını yerel dışına çıkararak hareketliliğini artırır. Bireyin dünyada olup bitenden haberdar olabilmesi, bireyin kapasitesinin artırılması ve eylem mekânının genişletilmesi için altyapıların oluşması ve bireyler tarafından özgürce kullanılabilir hale gelmesi

³⁸ V.Necla Geyikdağı, *Osmanlı Devleti'nde Yabancı Sermaye 1854-1914*, Hil Yayınları, İstanbul, 2008, s.94.

³⁹ İlhan Tekeli - Selim İlkin, *a.g.e.*, s.154, 155, 175.

gerekir.⁴⁰ Ancak parasal kaynaklarının, teknoloji ve bilgi birikimlerinin yetersizliği nedeniyle Osmanlılar, yabancılarla işbirliği yapma zorunda kalmışlardır.

Buharlı makine ile çalışan lokomotiflerle ilk sefer 1829'da Liverpool - Manchester arasında yapılmıştı. İngilizlerin 1856'da imtiyazını alıp, 1867'de kullanıma açtığı 130 km.lik İzmir-Aydın projesi ise Anadolu'daki ilk demir yolu olarak kabul edilir. Demiryolları, hiçbir ülkede Türkiye de olduğu gibi siyasi bir biçime bürünmediği, emperyalizmin Türkiye'ye karayolları ile birlikte demiryolları ile geldiği söylenir.

Osmanlı kentlerinde yollar genellikle yaya ve hayvan trafiğine göre gelişmiştir. Ondokuzuncu yüzyılda yol sistemlerinin araba ulaştırmasına uygun hale getirilmesindeki ilk teşebbüs 1839'da İstanbul kenti için yayımlanan *ilmühaber* olmuştur. Bütün imparatorlukta geçerli olacak 'Turuk ve Ebniye Nizamnamesi' 1863 tarihlidir. Anadolu'da araba geçişleri düşünülerek yapımına başlanan ilk yollar olan 34.5 km'lik Bursa-Gemlik, 34 km'lik Bursa-Mudanya yolları olup, bu yolların yapımı 1850'de başlayıp 1865'te -- 15 yıl gibi uzun bir sürede -- tamamlandı.⁴¹

Ondokuzuncu yüzyılda ülkenin limanları artan ticaret hacmi karşısında yetersiz kaldığı için ıslahı ve genişletilmesi gerekiyordu: İzmir Limanı'nın genişletilmesi için 1867'de imtiyaz verildi.⁴² İstanbul'da Rusya Postanesi 1748'de, Avusturya Postanesi 1784'de Fransız Postanesi 1812'de, İngiliz Postanesi 1832'de, Yunan Postanesi 1834'te açılmıştı. Osmanlıların ilk posta girişimi 1834 yılında Üsküdar-İzmit arasında başlamıştı. 1874 yılında Bern Kongresi'ne katılan Osmanlı İmparatorluğu uluslararası posta sisteminin kurucuları arasında yer almıştır.⁴³ Telgraf 1837'de ABD'de bulunmuş, 1854 Haziran'ında İstanbul'dan Belgrad' a kadar ve diğer şube türü bağlantılarla Edirne'den Şumnu'ya kadar hatların yapımı ihale edilmiştir. 1855'te de Avrupa ile telgraf haberleşmesi başlamıştır.⁴⁴

Dünyada ilk telefon haberleşmesini Boston-Cambridge arasında 1876'da gerçekleştirmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nda da 1881'den itibaren bazı merkezler arasında tek hatlar çekilmeye başlanmıştır. Ancak telefonların

⁴⁰ İlhan Tekeli - Selim İlkin, *a.g.e.*, s.176.

⁴¹ İlhan Tekeli - Selim İlkin, *a.g.e.*, s.107.

⁴² V.Necla Geyikdağı, *a.g.e.*, s.163.

⁴³ İlhan Tekeli - Selim İlkin, *a.g.e.*, s.50; Yabancı postalar için ayrıca bkz. Tanju Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatının Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 2005, s.15-19, 33, 99-134, 138, 148, 178, 215; Tanju Demir, "Salih Zeki ve 'Enebi Postaneleri'nin kaldırılması konusundaki görüşleri," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VII, 1 (2005), s.169-185.

⁴⁴ İlhan Tekeli - Selim İlkin, *a.g.e.*, s.52; Tanju Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatının Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 2005, s.51-67.

denetlenmesindeki zorluklar nedeniyle yasaklanmış ve ancak 1913'de İstanbul, Beyoğlu ve Kadıköy santralleri haberleşmeye açılmıştır.⁴⁵

Görüldüğü gibi alt yapısını oluşturmak, dünyadaki teknolojik gelişmeleri ülkelerine getirmek için Osmanlı İmparatorluğu eskiden olmadığı kadar hızlı davranmaya çalışmıştır. Ancak günün maddi şartları ve harp ortamı gerekli gelişmelerin önündeki en önemli engeldir. *GCO* ve *ZIT*'de en ağırlıklı demiryolları (başta Hicaz Demiryolu ve Bağdat Demiryolu) olmak üzere, karayolları, suyolları, sulama, elektrik telefon, tramvay gibi konularda yazılar bulunmaktadır.

Dergilerde en çok yer tutan ikinci konu ise Osmanlı imparatorluğunun sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynaklarıdır. Çeşitli bölgelerde sahip olduğu kömür, kurşun, manganez, bakır, çinko, krom gibi madenler ve ormanlar, tuz, petrol yatakları sanayi gelişimini tamamlamış ülkelerin hammadde ihtiyaçlarını karşılamak üzere dikkatlerini çekmekteydi. Yeterli bilgi birikimi, teknoloji ve sermaye eksikliği nedeniyle Osmanlı Devleti sahip olduğu madenlerin işletilmesini de yabancı şirketlere bırakıyordu. Birbirleriyle yaptıkları rekabet dışında önemli bir engel bulunmayan yabancı yatırımcılar 1910 yılına gelindiğinde, ülkede üretilen madenlerin üçte ikisinden fazlasının sahibi olmuşlardı.⁴⁶ Dergide belli konularda yazılmış yazılar dışında güncel malzeme ve işçilik fiyat listeleri, oldukça detaylı küçük haritalar, resmi ve resmi olmayan İlanlar, duyurular, basın bültenleri, çeşitli konular başlığı altında kısa haberler bulunmaktadır. Proje büroları, yüklenici, altyüklenici, inşaat malzemeleri ve araçları, gazete, dergi ve benzeri yayınların reklamları da vardır. Bu nitelikte bir yazıda konuları daha kapsamlı olarak irdelemek mümkün değildir.

Sonuç

Bir İmparatorluğun yıkılıp yerine yepyeni bir Cumhuriyet'in kuruluşunun kavşak noktasında Osmanlı'nın batılılaşma, alt yapısını oluşturma çabalarına gayrimüslim mimar ve mühendisler perspektifinden bakmanın tarihsel bilgi birikimimize, günümüzü anlamamıza katkısı olacağını düşünüyoruz. Mimar ve mühendislerin meslek içi ve dışı mücadeleleri yanı sıra gelişmelerini, bakış açılarını, olaylara ne kadar müdahale edip etkin olabildiklerinin ipuçlarını bulabileceğimizi sanıyoruz. II. Meşrutiyet sonrası umutlu ortamından 1910'da yayıma başlayan *Génie Civil Otoman* ile I. Dünya Savaşı felaketi ortamında 1916'de yayıma giren *Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei*, aynı dönemde Osmanlıca olarak yayımlanan *Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası* ile birlikte okumanın İmparatorluk ekonomisinin dünya kapitalist sistemi ile bütünleşme sürecinde varlığını

⁴⁵ İlhan Tekel - Selim İlkin, *a.g.e.*, s.154.

⁴⁶ V.Necla Geyikdağı, *a.g.e.*, s.180.

koruma, modernite projesini hayata geçirme çabalarını farklı bakış açılarından anlamamıza yarayacaktır.

EK I - *Génie Civil Ottoman*'ın Redaksiyon Komitesi'nde çeşitli zamanlarda görev alanlar, meslekleri, görevleri ya da mezun oldukları okullar

Aedonidis, M.	Mühendis
Arslan	Mühendis (École Centrale de Paris)
Bihs, L.	Ziraat Mühendisi- Viyana Okulu
Bechara, E.	Mühendis, Mezopotamya Bağdat Sulama (Dairesi)
Beghian, G.	Elektrik Mühendisi, Mittweida Yüksek Teknik Okulu
Bekair, A.	İnşaat Mühendisi, Paris Denizcilik Teknik Okulu Gemi İnşaat
Bradatch, F.	Münih Okulu
Bacci, Ant.	Bursa Belediyesi Başmühendisi
Coulant	Maden Mühendisi, Beyoğlu
Collaro	Mimar, E.S.A, Giresun
Coumbis	Elektrik Mühendisi, Bursa
Darmi, Jacques	Mimar
Dhymadis, N.	Mimar
Ikiadis, D.	Napoli Mühendislik Okulu
Galinet, Luis Pascal	Mühendis Mimar S.L.G İnşaatçı
Gargiulo, Emile	Mühendis, Batignoles Firması Temsilcisi
Kykiacou (N.C.)	Montana Devlet Teknik Ticaret ve Ziraat Bakanlığında Kimyager
Laudet, G.	Mühendis (École Centrale de Paris)
Loukidis et Serpieri	Mühendisler, Montefiore Liège Elektrik Teknik Enstitüsü
Lusignan, Oscar	Mühendis
Muller	Mühendis
Muller J.	Mimar
Macropoulos	Mimar, École des Beaux-Arts
Mahmoud Chukri	Mühendis
Nazif Bey El-Halidi	Mühendis, Beyrut
Oskan, S.	Roma Okulu, École des Beaux-Arts Müdür Yardımcısı
Sagredo, S.	Ziraat Mühendisi, Montpellier Enstitüsü
Stassinopulos, S.	Maden Mühendisi (E.M.P)
Synessios, A.D.	İnşaat Mühendisi, Atina ve Louvain Okulları
Tsaliki, A.C.	Mühendis
Trullet, A.	Mühendis, Paris Merkez Okulu
Valsamaky, E.	Matematik Profesörü
Valsamaky, N.	Mühendis, Lazkiye (Suriye)
Vial, Paul	Mimar (İzmir)
Vitalis, Polycarpe	Aydın (İzmir) eski başmühendisi
Alexandre M. Raymund	<i>GCO</i> ve <i>RTO</i> Baş Redaktörü, Mimar, Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie (Türkiye Mimar ve Mühendisler Derneği) Sekreter Yardımcısı, Arşiv Sorumlusu,

EK II - Génie Civil Otoman, Yıl/Sayı II/2 – IV/3 (1911-1914), İçindekiler

Yıl/Sayı	Tarih /Date	Contenu	İçindekiler
Year/ No.		I.A. L'INFRASTRUCTURE – CHEMINS DE FER	I.A. ALTYAPI – DEMİRYOLLARI
II/4	Aralık 1911	Aperçu sur la ligne du Hedjaz – Historique La ligne Damas-Metrib - Le tracé etc. (1e Partie)	Hicaz hattına toplu bakış – Tarihsel geçmiş, Şam- Metrip hattı - Güzergâh vs.(1.Bölüm)
II/5	Ocak 1912	Aperçu sur la ligne du Hedjaz (suite)	Hicaz hattına toplu bakış (devamı)
II/5	Ocak 1912	Du Bosphore au Golfe Persique: Analyse raisonnée de la convention Turco-Allemande sur le Railway de Bagdad	Boğaz'dan Basra Körfezi'ne: Bağdat demiryolu hattı ile ilgili olarak Türkiye ile Almanya arasında yapılan sözleşmesinin açıklamalı analizi
II/6	Şubat 1912	Le défilé du Bulgar-dagh du Bagdad-Bahn	Bağdat hattının Bulgar dağı geçidi
II/7	Mart 1912	Le défilé du Bulgar-dagh (Taurus) du Bagdad-Bahn (suite). Photographie et plan hors-texte. (Plan map: Plan du défilé du Boulgar-Dagh d'Ereghi, Tracé de la ligne a Adana	Bağdat Demiryolu'nun Bolkar dağı (Toros) geçidi (devamı). Metin dışında fotoğraf ve plan. (Harita: Ereğli Bolkar dağı geçidi. Adana hattının güzergâhı.
II/9	Mayıs 1912	Le Bagdad-Bahn – L'Acte de Concession, Le Firman Imperial	Bağdat Demiryolu - İhale anlaşması - Sultan Fermanı
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Aperçu sur les travaux de la III Division de la construction du Chemin de Fer de Bagdad	Bağdat Demiryolu'nun III. Bölüm yapım çalışmalarına toplu bakış
II/6	Şubat 1912	Du Bosphore au Golfe Persique Analyse raisonnée de la convention Turco-Allemande sur le Railway de Bagdad	Boğaz'dan Basra Körfezi'ne: Bağdat demiryolu hattı ile ilgili olarak Türkiye ile Almanya arasında yapılan sözleşmesinin açıklamalı analizi
II/7	Mart 1912	Du Bosphore au Golfe Persique:Analyse raisonnée de la convention Turco-Allemande sur le Railway de Bagdad (suite)	Boğaz'dan Basra Körfezi'ne: Bağdat demiryolu hattı ile ilgili olarak Türkiye ile Almanya arasında yapılan sözleşmesinin açıklamalı analizi (devamı)
II/8	Nisan 1912	Du Bosphore au Golfe Persique: Analyse raisonnée de la convention Turco-Allemande de Bagdad (suite)	Boğaz'dan Basra Körfezi'ne: Bağdat demiryolu hattı ile ilgili olarak Türkiye ile Almanya arasında yapılan sözleşmesinin açıklamalı analizi (devamı)
II/3	Eylül 1911	Les nouvelles lignes de chemins de fer de l'Asia Mineure (avec plans)	Anadolu demiryollarının yeni hatları (planlarıyla)
II/3	Eylül 1911	Les contrats des nouvelles voies ferrées	Yeni demiryolları hatları sözleşmeleri
II/2	Ekim 1911	Les chemins de Fer – Les routes anciennes et nouvelles – Les travaux d'irrigation de l'Hermus et du Méandre – Le Port de Smyrne. Les Tramways etc. (avec plan hors texte)	Demiryolları – Eski ve yeni yollar – Gediz ve Menderes'te sulama çalışmaları – İzmir Limanı. Tramvaylar vs. (metin dışı haritalarla)

II/2	Ekim 1911	Les nouvelles lignes de L'Asie-Mineure	Anadolu demiryollarının yeni hatları
II/2	Ekim 1911	Les contrats des nouvelles voies ferrées (Régie générale)	Yeni demiryolları anlaşmaları (Genel İdare)
II/6	Şubat 1912	L'affaire Chester – Pastermadjian	Chester – Pastırmacıyan davası
II/8	Nisan 1912	Le chemin de fer Lenz	Lenz demiryolları
II/8	Nisan 1912	Les signaux des chemins de fer de la Maschinenfabrik Bruchsal A-G devant Schnabel et Henning (photos) Bruchsal (Grand-duché de Bade)	Maschinenfabrik Bruchsal A-G'nin (eski adı Schnabel et Henning) demiryolu sinyalizasyonu (fotoğraflar). Bruchsal (Bade eyaleti)
III/1	Temmuz 1912	Un chemin de fer du Caire à Bombay	Kahire'den Bombay'a bir demiryolu
III/1	Temmuz 1912	Aperçu sur la ligne Baba-Eski Kirk-kilise (avec plan)	Babaeski – Kırkkilise [Kırklareli] hattına toplu bakış (plan ile)
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Le Tunnel du Simplon et L'Orient	Simplon tüneli ve Doğu
III/9	Mart 1913	Avancement des travaux de la ligne Samsoun-Sivas	Samsun – Sivas hattı çalışmalarında ilerleme
IV/1	Temmuz 1913	La crise balkanique et la Société d'Exploitation des Chemins de Fer Orientaux	Balkan krizi ve Doğu Demiryolları İşletmesi Şirketi
IV/2	Ağustos 1913	Le chemin de fer d'Adalia-Bourdour	Antalya – Burdur demiryolu hattı
IV/3	Haziran 1914	La ligne Adalia - Bourdour	Antalya – Burdur demiryolu hattı
IV/3	Haziran 1914	Le prolongement de la ligne Alep-Rayak vers Jérusalem	Halep – Rayak hattının Kudüs'e doğru uzatılması
		I.B. L'INFRASTRUCTURE - ROUTES	I.B. ALTYAPI - KARAYOLLARI
II/4	Aralık 1911	La question des routes – Relevé général des études et des travaux faits jusqu'à ce jour	Yollar meselesi – Bugüne kadar yapılan etütlerin ve işlerin genel muhasebesi
II/6	Şubat 1912	Rapport de la Préfecture de la Ville Règlement de Voirie-Série des Prix	Valilik raporu, Karayolları yönetmeliği - Ücret tarifnamesi
II/8	Nisan 1912	Le nouveau pont de KaraKeuy	Yeni Karaköy köprüsü
II/8	Nisan 1912	La question des routes (nouvelle convention)	Yollar sorunu (yeni anlaşma)
III/9	Mart 1913	La question de transports à Constantinople	İstanbul'da ulaşım sorunu
III/9	Mart 1913	La voirie urbaine à Constantinople, en Europe et en Amérique	İstanbul'da, Avrupa'da, Amerika'da kentsel yollar, yol dokusu
		I.C. L'INFRASTRUCTURE – PORTS ET CANAUX	I.C. ALTYAPI – LİMAN VE KANALLAR
II/4	Aralık 1911	Le Port de Cadikeuy	Kadıköy limanı
II/4	Aralık 1911	La canalisation de Jérusalem par Franghia	Franghia'nın yaptığı Kudüs kanalizasyon projesi
II/8	Nisan 1912	Projet d'un canal entre la Mer Noire et La Mer Caspienne	Karadeniz- Hazar Denizi kanal projesi
III/1	Temmuz 1912	Le Canal Méditerranée – Golfe Persique (avec 2 plans)	Akdeniz – Basra körfezi kanalı (2 planla birlikte)
III/2	Ağustos 1912	La nouvelle station navale d'Agamy (Alexandrie) (avec planche hors texte)	Agami (İskenderiye'de) yeni iskelesi (metin dışı levha)

II/5	Ocak 1912	Docks et ateliers du Haut-Bosphore	Boğaz'ın kuzey kısmındaki gemi havuzları ve atölyeler
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Docks et ateliers du Haut-Bosphore	Boğaz'ın kuzey kısmındaki gemi havuzları ve atölyeler
		I.D. L'INFRASTRUCTURE – IRRIGATION	I.D. ALTYAPI – SULAMA
II/3	Eylül 1911	Le Sel - Salines dites de Phocée (Suite)	Tuz - Foça tuzları (devamı)
II/6	Şubat 1912	Aperçu sur la navigation fluviale, le dessèchement des lacs et des marais et l'irrigation de la vallée de Soussourlou	Nehir ulaşımı, göl ve bataklıkların kurutulması, Susurluk vadisi sulamasına toplu bakış
II/7	Mart 1912	Aperçu sur la navigation fluviale, le dessèchement des lacs et des marais et l'irrigation de la vallée du Soussourlou (Suite)	Nehir ulaşımı, göl ve bataklıkların kurutulması, Susurluk vadisi sulamasına toplu bakış (devamı)
II/8	Nisan 1912	Aperçu sur la navigation fluviale, le dessèchement des lacs et des marais et l'irrigation de la vallée du Soussourlou (Suite)	Nehir ulaşımı, göl ve bataklıkların kurutulması, Susurluk vadisi sulamasına toplu bakış (devamı)
II/4	Aralık 1911	Cahier des charges des irrigations de Koniah	Konya sulama işleri şartnamesi
II/5	Ocak 1912	Les irrigations en Mésopotamie: Le Contrat Jackson – Les propositions des deux maisons anglaises Jackson & Pearson	Mezopotamya'da sulama: Jackson anlaşması – Jackson ve Pearson adlı iki İngiliz firmasının önerileri
II/8	Nisan 1912	Le réservoir de Gueuk-Sou	Göksu barajı
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Projet de dessèchement du Lac de Soyual (with small map)	Soyual gölünün kurutulması projesi (küçük bir harita ile)
III/10	Nisan 1913	Projet d'irrigation de la plaine de Menemen	Menemen ovasının sulama projesi
IV/3	Haziran 1914	Aperçu sur les travaux du barrage de Hindieh	Hindiye barajı çalışmalarına toplu bakış
		I.E. L'INFRASTRUCTURE – DISTRIBUTION D'EAU	I.E. ALTYAPI – SU DAĞITIMI
II/6	Şubat 1912	Avant-projet de distribution d'eau de la ville de Jérusalem	Kudüs kenti su dağıtım önprojesi
III/1	Temmuz 1912	Les nouvelles installations de la Compagnie des Eaux Scutari-Kadikeuy (avec photographie)	Üsküdar – Kadıköy Suyolları Şirketi'nin yeni çalışmaları (fotoğraf)
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Avant-projet de distribution d'eau de la ville de Jérusalem	Kudüs kenti su dağıtım önprojesi
		I.F. L'INFRASTRUCTURE – ÉLECTRICITÉ	I.F. ALTYAPI - ELEKTRİK
II/2	Ekim 1911	Distribution publique d'énergie électrique à Constantinople (Rapport Auric)	İstanbul'da elektrik enerjisinin tüketiciye dağıtımı (Auric Raporu)
II/5	Ocak 1912	Le projet Lenz & Cie: Ligne électrique à grande vitesse entre Galata et Roumelie-Fener	Lenz & Cie projesi: Rumeli Feneri – Galata arasında yüksek gerilim hattı

II/5	Ocak 1912	Aéro-gaz et acétylène: Extrait de la Revue des Éclairages de Paris – No.2 du 30 Janvier 1912 (map included)	Havagazı ve asetilen: Paris Aydınlatma Dergisi'nden (No.2, 30 Ocak 1912) alındı. (Harita var.)
II/6	Şubat 1912	L'Électricité à Brousse	Bursa'da elektrik
II/7	Mart 1912	Électricité de la ville de Brousse (Aperçu général)	Bursa'da elektrik (Toplu bakış)
II/7	Mart 1912	Arrêté ministériel pour la concession de tramways électrique dans la partie asiatique de Constantinople	İstanbul'un Asya yakasının elektrikli tramvay ihalesiyle ilgili Bakanlar Kurulu kararı
II/8	Nisan 1912	Note relative à l'utilisation éventuelle des eaux du Lac d'Isnik pour la production d'énergie électrique	İznik gölünden elektrik enerjisi üretimine ilişkin not
III/1	Temmuz 1912	L'Électricité et ses applications	Elektrik ve uygulama alanları
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Étude sur l'éclairage à l'usage des architectes	Mimarların kullanımı için aydınlatma üzerine bir etüt
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Éclairages et traction électrique de la ville de Damas	Şam kentinin aydınlatması ve elektrik çekim gücü
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	L'électricité et ses applications	Elektrik ve uygulamaları
III/9	Mart 1913	Aperçu général sur les travaux de l'usine électrique de Siligtar	Siligtar (Silahtar)'daki elektrik fabrikasının çalışmalarına toplu bakış
		I.G. L'INFRASTRUCTURE – TÉLÉPHONE	I.G. ALTYAPI - TELEFON
III/1	Temmuz 1912	Quelques notes sur la téléphonie en Turquie	Türkiye'de telefon sistemi hakkında bazı notlar
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Les téléphones à Constantinople	İstanbul'da telefonlar
		I.H. L'INFRASTRUCTURE – TRAMWAYS	I.H. ALTYAPI - TRAMVAY
II/5	Ocak 1912	La question des tramways à Constantinople, Le projet de la Société Anonyme Ganz	İstanbul'da tramvay sorunu, Ganz Anonim Şirketi'nin projesi
II/9	Mayıs 1912	Les tramways de Constantinople	İstanbul tramvayları
		2.A. LES RESSOURCES NATURELLES – MINÉRAUX	2.A. DOĞAL KAYNAKLAR – MADENLER
II/3	Eylül 1911	Les richesses minérales de l'Asie-Mineure (suite)	Anadolu'nun maden kaynakları (devamı)
II/3	Eylül 1911	Firman Imperial de la Mine de Cozlon	Kozlu madenleri için Sultan fermanı
II/2	Ekim 1911	Cours des minéraux et matériaux	Maden cevherleri ve malzeme piyasası
II/2	Ekim 1911	Revue de la Presse. La Production universelle du pétrole en 1910.	Basın Bülteni. 1910 yılında dünyada petrol üretimi
II/4	Aralık 1911	L'industrie minerale dans les Balkans (Serbie-Bulgarie)	Balkanlar'da maden endüstrisi (Sırbistan – Bulgaristan)
II/9	Mayıs 1912	L'acétylène en Turquie	Türkiye'de asetilen
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Emploi de l'électricité dans les carrières et pour le travail des pierres	Taş ocaklarında ve taşları işleme için elektrik kullanımı
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Productions des métaux (année 1911)	Metal üretimi (1911 yılı)

III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Mines exploitées dans le Vilayet de Brousse	Bursa vilayetinde işletilen madenler
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Le charbon augmente	Kömür üretimi artıyor
III/10	Nisan 1913	Mines de cuivre d'Arghana, Vilayet de Diarbekir (Asie Mineure) (avec plans)	Diyarbakır vilayeti Ergani bakır madenleri (planlarla birlikte)
IV/2	Ağustos 1913	Note sur les améliorations à introduire dans l'exploitation des mines de cuivre d'Arghana	Ergani bakır madenlerinin işletimine getirilecek iyileştirmeler üzerine not
IV/3	Haziran 1914	Législation. Modifications de la Loi sur les Mines	Hukuki mevzuat. Maden Yasası'ndaki değişiklikler
		2.B. LES RESSOURCES NATURELLES – FORÊTS	2.B. DOĞAL KAYNAKLAR – ORMANLAR
II/2	Ekim 1911	Sur la réorganisation du Ministère des Mines et Forêts	Maden ve Orman Bakanlığı'nın yeniden teşkilatlanması üzerine
II/7	Mart 1912	L'importation des bois en Grèce de l'Autriche, Roumanie et Turquie	Yunanistan'ın Avusturya, Romanya ve Türkiye'den odun ithali
II/9	Mayıs 1912	Les forêts en Bulgarie	Bulgaristan'da ormanlar
III/10	Nisan 1913	Étude sur les richesses forestières en Orient	Doğu'nun orman kaynakları üzerine bir inceleme
IV/1	Temmuz 1913	Des forêts en Anatolie	Anadolu'da ormanları
		2.C. LES RESSOURCES NATURELLES – SEL	2.C. DOĞAL KAYNAKLAR - TUZ
II/2	Ekim 1911	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devamı)
II/7	Mart 1912	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devam)
II/8	Nisan 1912	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devam)
II/9	Mayıs 1912	Le sel en Turquie – Les Sources - Mines et Lacs salés	Türkiye'de tuz, kaynaklar, madenler, tuz gölleri
III/1	Temmuz 1912	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devamı)
III/2	Ağustos 1912	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devamı)
III/9	Mart 1913	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devamı)
IV/1	Temmuz 1913	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devamı)
IV/2	Ağustos 1913	Le sel en Turquie (suite)	Türkiye'de tuz (devamı)
		3.A. L'ADMINISTRATION	3.A. YÖNETİM
II/3	Eylül 1911	Rapport Général du Service Technique de la Préfecture	Valilik Teknik Hizmetler Dairesinin Genel Raporu
II/2	Ekim 1911	Lettre ouvert au Ministre des Travaux Publics	Bayındırlık Bakanı'na açık mektup
II/2	Ekim 1911	Aperçu sur les Travaux Publics en Septembre. Divers	Eylül ayında bayındırlık işlerine bakış. Çeşitli [haberler]
II/4	Aralık 1911	Rapport Général du Service Technique de la Préfecture de la Ville par Auric	Valilik Teknik Hizmetler Dairesinin Genel Raporu (Auric tarafından)
II/5	Ocak 1912	Rapport de la Préfecture de la ville (suite)	Valilik raporu (devamı)
II/9	Mayıs 1912	Le projet de loi sur la propriété immobilière	Taşınmaz mülkiyeti hakkında yasa tasarısı

III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Rapport général des travaux publics dans chaque vilayet de l'Empire Ottoman	Osmanlı İmparatorluğu vilayetlerinde yürütülen bayındırlık işleri hakkında genel raporu
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Des travaux supplémentaires en Travaux Publics	Bayındırlık işlerinde ek çalışmalar üzerine
III/9	Mart 1913	L'emprunt de la ville et les grands travaux d'utilité publique	Vilayet'in borçlanması ve kamu yararı için büyük projeler
III/9	Mart 1913	Arrêté préfectoral concernant l'adjudication pour l'exécution du plan général de Constantinople avec le cahier des charges y afférent	İstanbul'un genel imar planını yapımı ihalesi için Valilik kararı ve ilgili şartname
III/9	Mart 1913	Lois sur les vilayets – Extraits concernant les travaux publics et l'industrie	Vilayetler yasası, Bayındırlık işleri ve sanayie ilişkin kısımlar
III/9	Mart 1913	Propriétés immobilières – Loi provisoire aux hypothèques	Taşınmaz mallar – İpoteklerle ilgili geçici yasa
III/10	Nisan 1913	Loi sur les taxes municipales	Belediye vergileri yasası
IV/1	Temmuz 1913	Abus de pouvoir	İktidarın suistimali
IV/2	Ağustos 1913	Le grand emprunt et les travaux publics	Büyük borçlanma ve bayındırlık işleri
IV/3	Haziran 1914	Lettre ouverte au député de Constantinople Chefik Bey	İstanbul milletvekili Şefik Bey'e açık mektup
		3.B. L'URBANISM	3.B. KENT
II/3	Eylül 1911	Les travaux publics dans le vilayet de Brousse a) Chemin de fer de Moudania à Brousse et son prolongement b) Les routes c) L'électricité, tramways et énergie électrique (avec la Carte de Brousse) d) La station séricicole de Brousse (avec plans) e) Les bains (avec plans)	Bursa vilayetinde bayındırlık işleri a. Mudanya – Bursa demiryolu ve hattın uzatılması (planlarıyla) b. Yollar c. Elektrik, tramvaylar ve elektrik enerjisi (Bursa şehir haritasıyla birlikte) d. Bursa'daki ipekböcekçiliği merkezi e. Hamamlar (planlarıyla)
II/2	Ekim 1911	Les travaux publics dans le vilayet de Smyrne (1e partie)	İzmir vilayetinde bayındırlık çalışmaları (1.Bölüm)
II/5	Ocak 1912	Les abattoirs de Constantinople – Le rapport du Préfet	İstanbul mezbahaları- Valilik raporu
III/1	Temmuz 1912	La reconstruction de Stamboul (avec plan hors texte)	İstanbul'un yeniden inşası (metine ilave planlar)
III/1	Temmuz 1912	L'oeuvre des deux ministres des travaux publics	İki Bayındırlık Bakanı'nın eserleri
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Une bibliothèque unique au monde à Stamboul	İstanbul'da, dünyada eşi olmayan bir kütüphane
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Le climat des Balkans	Balkanlar'ın iklimi
III/9	Mart 1913	La brutalité de la réclame à Constantinople	İstanbul'da reklam kabalığı
III/9	Mart 1913	Le terrain du Taxim (avec plan)	Taksim arazisi (plan ile birlikte)
III/10	Nisan 1913	Remarques sur l'adjudication du plan de Constantinople	İstanbul imar planı ihalesi üzerine görüşler

IV/1	Temmuz 1913	Le Parc de Gulhane (avec plan: Plan de la Citerne Byzantine découverte dans le Parc de Gulhane)	Gülhane parkı (yeni bulunan Bizans su sarnıcının planı ile)
IV/2	Ağustos 1913	Les travaux publics en Grèce	Yunanistan da bayındırlık işleri
IV/3	Haziran 1914	La Société des Routes, le plan de Constantinople et le Projet des Hôpitaux	Yollar şirketi, İstanbul planı ve hastaneler projesi
		3.C. LES CONSTRUCTIONS	3.C. İNŞAAT
II/3	Eylül 1911	Le Béton-armé en Turquie	Türkiye'de betonarme
II/4	Aralık 1911	Les maisons qui croulent	Çöken evler
III/2	Ağustos 1912	Le dernier tremblement de terre (avec carte sismique de L'Empire et des régions sinistres)	Son deprem, İmparatorluğun sismik haritası ve depremde zarar gören bölgeler
III/2	Ağustos 1912	Dernier écho du tremblement de terre de Messine	Misina'daki [Sicilya] depremin ekosu de Messine
II/8	Nisan 1912	Reconstruction du Gouvernement d'Eski-Chehir	Eskişehir Hükümet Konağı onarım ve tadilatı
III/2	Ağustos 1912	Exemples de la résistance du béton armé au tremblement de terre	Betonarmenin depreme dayanıklılık örnekleri
III/2	Ağustos 1912	La main d'oeuvre et le bâtiment	İş gücü ve inşaat
III/2	Ağustos 1912	Programme du concours pour l'élaboration des plans du Palais Royal de Sophia	Sofya Kraliyet Sarayı'nın planlarının geliştirilmesi için müsabaka
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Habitations roumaines	Romanya'da konutlar
IV/2	Ağustos 1913	Pour construire un mur en France	Fransa'da bir duvar yapım işi
IV/2	Ağustos 1913	Pour construire une maison en Turquie	Türkiye'de bir ev yapım işi
IV/3	Haziran 1914	Les progrès du béton armé en Turquie	Türkiye'de betonarmenin gelişimi
			3.d. ÖRGÜTLENME
III/2	Ağustos 1912	Formation de la Société des Architectes de la Ville de Constantinople	İstanbul Mimarlar Derneği'nin kuruluşu
III/2	Ağustos 1912	Les ouvriers du bâtiment se préparent à la grève	Yapı işçileri greve hazırlanıyor (Ufukta grev var)
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Etude comparative entre le Règlement de l'Omania et celui de la Société Internationale des Architectes et Ingénieurs de Constantinople	İstanbul Uluslararası Mimar ve Mühendisleri Derneği'nin tüzüğü ile Omania'nın tüzüğünün karşılaştırılması
IV/3	Haziran 1914	Statuts de l'Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie. Liste des adhérents	Türkiye Mimar ve Mühendisler Derneği tüzüğü ve müntesiplerinin (üyelerinin) listesi
		3.E. L'ART	3.E. SANAT
III/1	Temmuz 1912	Fragments inédits de L'Art Museum (Monuments de Sivas)	Sanat müzesinin orijinal parçaları (Sivas anıtları)
III/1	Temmuz 1912	La Panaghia Mongliotissa de Byzance	Bizans'ın "Panaghia Mongliotissa"sı
III/2	Ağustos 1912	Le style "Belvédère"	"Belvédère" üslubu
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	L'art Byzantin a Salonique	Selanik'te Bizans sanatı

IV/1	Temmuz 1913	L'Architecture Ottomane – La Mosquée du Sultan Selim à Andrinople (avec plan) (and photos)	Osmanlı mimarisi, Edirne'de Sultan Selim Camii (Plan ve fotoğraflarla)
		4.A. L'ÉCONOMIE	4.A. EKONOMİ
II/7	Mart 1912	Les capitaux français en Turquie	Türkiye'de Fransız sermayesi / yatırımları
IV/1	Temmuz 1913	Les concessions françaises en Turquie	Türkiye'de Fransız imtiyazları
IV/2	Ağustos 1913	Les concessions françaises en Turquie	Türkiye'de Fransız imtiyazları
III/3&4	Eylül- Ekim 1912	Les progrès économiques de la Bosnie	Bosna'nın ekonomideki gelişmeleri
		4.B. L'INDUSTRIE	4.B. SANAYİ
II/4	Aralık 1911	Le Port de Cadikeuy	Kadıköy Limanı
II/9	Mayıs 1912	Automobiles en Egypte	Mısır'da otomobil
III/1	Temmuz 1912	Les défauts des poêles et l'usage des fers à repasser	Sobalarda hatalar, ütünün kullanımı
III/1	Temmuz 1912	La fabrique de faïence de Yıldız – La céramique du Kutahia	Yıldız porselen fabrikası, Kutahya'da çini üretimi
III/2	Ağustos 1912	Les appareils extincteurs d'incendie	Yangın söndürme cihazları
III/2	Ağustos 1912	Les briqueteries de Myriofito	Myriofito tuğla fabrikası
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	La céramique en Asie-Mineure	Anadolu'da çinicilik
III/9	Mart 1913	Les usines de chaux hydraulique et de ciment en Turquie	Türkiye'de çimento ve sönmüş kireç fabrikaları
III/10	Nisan 1913	Une grue géante	Dev bir vinç
IV/1	Temmuz 1913	Hygiène et désinfection	Sağlık bilgisi ve dezenfeksiyon
IV/3	Haziran 1914	Du rôle de l'industrie dans la régénération Ottomane	Osmanlı'nın kalkınmasında sanayinin rolü üzerine
		4.C. LE GÉNIE MILITAIRE	4.C. ASKERİ MÜHENDİSLİK
II/4	Aralık 1911	Canots automobiles blindés pour la Turquie	Türkiye için zırhlı tekneler
II/9	Mayıs 1912	L'aviation dans l'Armée Turque: L'aéroplane R.E.P. avec plans (one photo, plan drawing, motor diagrams)	Türk ordusunda hava gücü: R.E.P uçakları ve planları (bir fotoğraf, plan çizimi, motor şemaları)
II/9	Mayıs 1912	La question des casernes	Kışlalar sorunu
IV/3	Haziran 1914	Les forces navales Ottomanes comparés aux forces navales Helléniques	Osmanlı deniz kuvvetlerinin Yunan deniz kuvvetleri ile karşılaştırılması
		5.A. LES COURS DES MATERIAUX	5.A. FİYATLAR
II/3	Eylül 1911	Cours de matériaux et minéraux	Malzeme ve maden cevherleri piyasası
II/2	Ekim 1911	Série des prix de la ville de Constantinople	İstanbul'da fiyat analizleri
II/4	Aralık 1911	Cour des matériaux et minéraux	Malzeme ve maden cevherleri piyasası
II/7	Mart 1912	Annonces Officielles – Cour des matériaux	Resmi ilanlar – Malzeme fiyatları
II/9	Mayıs 1912	Cours du bois a Constantinople	İstanbul'da kereste fiyatları
III/1	Temmuz 1912	Cours des matériaux	Malzeme fiyatları

III/2	Ağustos 1912	Cours des matériaux	Malzeme fiyatları
III/5&6	Kasım-Aralık 1912	Le marché	Piyasa
		5.C. LES CARTES	5.C. HARİTALAR
II/2	Ekim 1911	Map of irrigation Ligne Smyrne-Nymphos	Sulama haritası: İzmir – Nif [Kemalpaşa] hattı
II/2	Ekim 1911	Map of rectification de L'Hermus (Guediz)	Gediz nehrini düzenleme çalışmaları haritası
II/4	Aralık 1911	Diagramme ou projet de la construction et du parachèvement des routes dans l'Empire Ottoman	Osmanlı İmparatorluğu'nda yolların inşa ve tamamlanma durumunu gösteren diyagram
II/4	Aralık 1911	Map: Tramways et chemin de fer - Ligne du Hedjaz, Shows plan and section lines	Harita: Tmavay ve demiryolları - Hicaz hattı.
II/4	Aralık 1911	Small diagram: Croquis linéaire du Lazaret de TeBouk	Küçük diyagram: Tebuk [Suriye-Kerek-Maan] karantina yerinin krokisi
II/4	Aralık 1911	Map: Carte Miniere des Balkans Serbie & Bulgari	Balkanlar, Sırbistan ve Bulgaristan maden haritası
III/1	Temmuz 1912	Villes et bâtiments: Plan de lotissement des quartiers incendiés à Stamboul	Kent yapıları: İstanbul'un yangın geçirmiş semtlerinin parselasyon planları
II/5	Ocak 1912	Large map: Ligne électrique à grande vitesse entre Galata et Roumeli-Fener Projet Lentz & Cie - plan and section	Büyük harita: Lenz & Cie'nin Galata – Rumeli Feneri yüksek gerilim hattı, plan ve kesitler
II/6	Şubat 1912	Maps: Projet de navigation fluviale et d'irrigation du Soussourlou	Haritalar: Susurluk sulama su taşımacılığı projesi
II/6	Şubat 1912	Maps: Plan hydrographique des lacs de Manias et d'Appolonia	Haritalar: Manyas ve Apolyont göllerinin hidrografik planı
II/6	Şubat 1912	Maps: Projet de dessèchement du lac de Manias	Haritalar: Manyas gölünün kurutulması projesi
III/1	Temmuz 1912	Map: Le canal méditerranéen – Golfe persique	Harita: Akdeniz– Basra körfezi kanalı
III/1	Temmuz 1912	Map: Trace du Canal entre Meskene et Syedieh	Harita: Meskene ile Syedieh arasındaki kanalın güzergâhı.
III/1	Temmuz 1912	Map: Ligne Baba-Eski à Kirk-Kilisse	Harita: Babaeski-Kırk-Kilise [Kırklareli] Yolu
II/2	Ekim 1911	Map of Projet d'irrigation de la plaine de Menemen	Harita: Menemen ovası sulama projesi

Ek III - Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei - Genie Civil Ottoman Sayı 1-3, 5-8 (1916-17) – İçindekiler, (A= Almanca, F=Fransızca T= Eski Türkçe)

No.1	Inhalt	İçindekiler	Seite/sayfa
A	Unser Ziel	Amacımız	1
A	Bewässerung der Ebene und Trockenlegung der Sümpfe von Adana	Adana ovasının sulanması ve bataklığının kurutulması	1
A	Forstwirtschaft und Holzverarbeitung in der Türkei, von Gustav Herlt	Türkiye'de ormancılık ve ahşap işlemeciliği (Gustav Herlt)	2
A	Einige Ansichten über die	Mezopotamya'nın petrol kaynakları	4

	Petroleumquellen Mesopotamians	üzerine bazı görüşler	
A	Neuerscheinungen	Yeni yayınlar	5
F	Irrigation et dessèchement des plaines et marais d'Adana	Adana ova ve bataklıklarının sulanması ve kurutulması	6
F	Project de dessèchement et d'irrigation de Sogla Ghiol	Sogla gölü kurutma ve sulama projesi	7
F	Étude sur les inondations du Guédiz	Gediz'deki sel baskınları üzerine etüt	9
F	Carrière de pierres lithographiques de Chéikler (Ismidt)	İzmit "Chéikler" taş ocağı [Sakarya ilinin Kaynarca ilçesi]	10
F	Mine de lignite située aux environs de Bozyuk	Bozöyük civarındaki linyit madeni	11
F	Copie d'analyse	Analiz sonucu	12

No.2	Ekim/Kasım 1916	October/November 1916	
T	Mesleğimiz		
T	Adana ovalarıyla bataklıklarının kurutulması ve irva ve iskası		
T	Osmanlı Türklerinde mimarlık ve asar(Mukbil Kemal)		
T	Türkiye'de petrol madenleri, maden mühendisi (S. İstanpulos)		

No.3	Dezember 1916	Aralık 1916	
A	Die Grundstückfrage und die Schaffung neuer Stadtviertel in Konstantinopel	İstanbul'da arsa sorunu ve yeni kentsel bölgelerin yaratılması	29
A	Vorschlaege zur Verbesserung des Betriebes des Kupferbergbaus von Arghana	Ergani bakır işletmelerinin iyileştirilmesi için öneriler	30
A	Plan für die Anlage eines neuen Hafens in Konstantinopel, Betriebsgesellschaft des Hafen von Haidar-Pascha	İstanbul'da yeni bir liman inşa planı, Haydar Paşa Liman İşletme Şirketi	34
F	Aperçu - Sur les travaux à effectuer pour les dessèchements et les irrigations et-la mise en valeur des terrains de la plaine de Brousse	Bursa ovasındaki arazi sulama, kurutma ve değerlendirme çalışmalarına toplu bakış.	36
F	Etude sur les inondations du Gediz	Gediz nehri taşkınları üzerine bir etüt	38
A	Bergwerk von Dschos-Oglu-Köj, Nahie Gökte, Casa : Tasch-Köprü, Vilayet Kastamuni (Klein Asien)	Kastamonu ili (Anadolu), Gökçe nahiyesi, Taşköprü kazası, Döşoğlu köyü Maden Ocağı	40
F	La Banque Nationale	Ulusal Banka	42
A	Die Mineralschaetze der Balkanlaender und Kleinasien von Dr.C Doelter. Eine Kritik von Professor Dr. Walter Penck	Balkan ülkelerindeki ve Anadolu'daki maden kaynakları (Dr. C. Doelter) ve Prof. Dr. Walter Penck'in yorumu	42
T	İnegöl şehri haritası için Bursa vilayetince tanzim olunan şartname numunesi		

No.5	Februar 1917	Şubat 1917	
A	Die Erschliessung der wirtschaftlichen Kraefte der Türkei (G.Herlt)	Türkiye'nin ekonomik potansiyelinin değerlendirilmesi	51
A	Die Boracitlager in Kleinasien, von M.Cobleaux, Mineningenieur	Anadolu'daki borasit yatakları (M.Cobleaux, Maden Mühendisi)	54
A	Der Bergbau in der Türkei	Türkiye'de Madencilik	55

A	Zuckerrohr-Anbau in der Provinz Adana	Adana ilinde şeker kamışı ekimi	56
A	Die öffentlichen Arbeiten in der Türkei nach dem Kriege	Türkiye'de Savaş sonrasında kamu [bayındırlık] faaliyetleri	58
A	Verschiedenes	Çeşitli konular	58
F	La question minière en Turquie	Türkiye'de madencilik	58
F	L'amélioration de la race chevaline	At ırkının ıslahı	59
F	Les travaux publics en Turquie	[Savaş sonrasında] Türkiye'de bayındırlık çalışmaları	60
F	Divers	Çeşitli konular	60
F	Revue de la Presse	Basın Bülteni	61
F	Autour du discours de S.E. Djavid Bey	Cavit Beyin konuşması üzerine	61
F	Avis – Direction des mines	Duyuru - Maden İşletmesi'nden	61
F	Bulletin Météorologique	Meteoroloji bülteni	62
T	Türkiye'de madencilik		
T	Harb-hazırdan sonra Türkiye'de umur-i nafia		
T	Adana vilayetinde şeker kamışı		

No.6	März 1917	Mart 1917	
A	Die Boracitlager in Kleinasien, von M.Cobleaux, Mineningenieur	Anadolu'da borasit yatakları (M.Cobleaux, Maden Mühendisi)	63
A	Die Verbreitung technischer Kenntnisse in der Türkei, von G.Herlt	Türkiye'de teknik becerilerin yaygınlaştırılması (G.Herlt)	65
A	Landwirtschaftliche Maschinen und Geräete für die Türkei	Türkiye için tarım makineleri ve aletleri	67
A	Die Marmorsteinbrüche der Insel Marmara	Marmara Adası'nda mermer ocakları	68
A	Bewaesserung der Ebene von Bafra	Bafra ovasının sulanması	69
F	La Ligne Ouzoun- Keupru Kéchan	Uzunköprü - Keşan tren yolu	70
F	Les pétroles de la Roumanie	Romanya Petrolleri	70
F	Divers	Çeşitli	71
T	Bursa vilayetinde umur-i nafia		
T	Turuk-ı umumiye		
T	Bursa şehrinde tenvir ve cerr-i elektrik		

No.7	April 1917	Nisan 1917	
A	Wirtschaftliche Ausnutzung der Seen und Wasserläufe des Wilajetts von Brussa	Bursa ilindeki göl ve akarsuların ekonomik yönden değerlendirilmesi	74
A	Regulierung des Spiegels des Sees von Isnik	İznik gölünde su seviyesinin regülasyonu	76
F	La question minière en Turquie (Suite)	Türkiye'de madencilik (Devamı)	77
F	Les irrigations en Turquie	Türkiye'de sulama	79
F	Sauvegarde des monuments d'Art et des sites pittoresques	Abidelerinin ve sitleerin korunması	80
F	L'industrie du tabac à priser	Enfiye sanayi	81
F	Publicité	Reklâmlar	82
F	Divers	Çeşitli konular	82
T	Bursa vilayetinde vaki göllerle miyah-ı cariye		

No.8	May 1917	Mayıs 1917	
T	Konya şehri haritasının ahzına mahsus şartname		

Génie Civil Ottoman (1910) and Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei (1916): Journals published by architects and engineers in Istanbul in the aftermath of the Young Turk Revolution

The Young Turk Revolution which led to the proclamation of the Second Constitution in 1908, was a major driving force behind the publication of a large number of journals in early 20th century Turkey. *Genç Mühendis* (The Young Engineer, 1909) and the *Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası* (The Journal of the Ottoman Society for the Architects and Engineers, 1912) were among the earliest journals published in Turkish by the Ottoman architects and engineers. The presence of a large number of European architects and engineers in the Ottoman Empire paved the way for the publishing of journals in languages other than Turkish. The present paper aims to introduce the *Génie Civil Ottoman* and the *Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei*, published in the aftermath of the Young Turk Revolution, popularly known as “the area of freedom”.

The *Génie Civil Ottoman* was published between the years 1910 and 1914. Its editor-in-chief was Alexandre M. Raymond, an architect also renowned for his work on Islamic art. The editorial board was mostly composed of civil engineers and architects but also included a number of electrical, agricultural, chemical and mining engineers. Most of the articles focus the public works carried on in the Ottoman Empire and its natural resources. Articles introducing French investments and companies in Turkey reflects the journal's close bias towards French entrepreneurs.

The *Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei*, first saw the press in 1916, during the WW1. Its publication can be considered within the French-German rivalry in engineering in the Ottoman Empire. The articles are published in German, French and Turkish and deals with the public work projects carried on in the Ottoman Empire and the status of its mineral resources.

Both journals were interested in the issues related to the evolution of engineering and architecture as a profession and published a number of articles to discuss the position of architects and engineers working in the Empire. Together with articles dealing with engineering, industrial and economical aspects of public work projects, both journals are primary sources for evaluating work done in the last decade of the Ottoman Empire.

Key words: *Génie Civil Ottoman, Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei*, engineering journals, engineers' societies, architects' societies, history of engineering, history of architecture, Alexandre M. Raymond, Ottoman Empire, Turkey; **Anahtar sözcükler:** *Génie Civil Ottoman, Zeitschrift für Technik und Industrie in der Türkei*, mühendislik dergileri, mühendis dernekleri, mimar dernekleri, mühendislik tarihi, mimarlık tarihi, Alexandre M. Raymond, Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye.